

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΣΕΙΡΑ Α, ΑΡ. 6

ΜΑΝΟΛΗ Α. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ 5η ΚΑΙ 6η ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΑΘΗΝΑ
1949

Ν Ε Ο Ε Λ Λ Η Ν Ι Κ Η Β Ι Β Λ Ι Ο Θ Η Κ Η

ΣΕΙΡΑ Α, ΑΡ. 6

ΜΑΝΟΛΗ Α. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ 5η ΚΑΙ 6η ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΑΘΗΝΑ
1949

18603

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ ἀνάγκη μιᾶς «Νεοελληνικῆς Βιβλιοθήκης», πού νά περιλάβῃ τ' ἀναγκαῖα διδαχτικά καί ἐγχειρίδια γιά δάσκαλο καί μαθητή, ὥστε νά συγκροτηθῇ τὸ Νεοελληνικό μάθημα στά σχολεῖα μας, εἶχε τονιστῇ στά 1946, στό βιβλίο μου «Οἱ ξένες γλώσσες καί ἡ ἀγωγή» (σ. 164). Ἀπό τότε εἶδαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας σὲ γοργό ρυθμὸ μέσα στὴν τριετία 1947 - 1949 ἑπτὰ βιβλιοθήκες τῆς πρώτης σειρᾶς ἀπὸ τίς προβλεπόμενες τέσσερις. Πρῶτα εἶχαν κυκλοφορήσει οἱ «Λεξιλογικὲς Ἀσκήσεις γιὰ τὴν 5ῃ καί 6ῃ Δημοτικῷ, Βιβλίο τοῦ μαθητῆ», καί ἔβδομο ἔρχεται σήμερον τὸ βοήθημα αὐτὸ τοῦ δασκάλου γιὰ νά συμπληρώσῃ τὸ πρῶτο ἐκεῖνο βιβλίο.

Ἐγγραφα στὸν πρόλογό του: «Δὲν μπορούσε νά γίνῃ καλύτερη ἀρχὴ παρά μὲ τὸ βιβλιοθήκι αὐτό, πού ἔρχεται ν' ἀποκαταστήσῃ στὴ θέση τῆς ἀποκλειστικῆς παλιᾶς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων τύπων, τὸ λεξιλόγιο μὲ τὸ περιεχόμενό του, ζωντανεύοντας συγχρόνως μέσα στὸ λαϊκὸ σχολεῖο ἓνα κομμάτι Ἑλλάδα». Καί ἀλήθεια, οἱ «Λεξιλογικὲς Ἀσκήσεις» ἔχουν βέβαια πρῶτα πρῶτα σκοπὸ γλωσσικό. Ἀποβλέπουν νά θυμίσουν, νά ἐμπεδώσουν ἢ καί νά πρωτοδώσουν στὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου χρήσιμα φραστικά στοιχεῖα τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς πλαταίνοντας καί βαθαίνοντας τὸ λεξιλόγιό τους καί ὁμορφαίνοντας τὴν ἔκφραση καί τὸ ὄρος τους. Ἀλλὰ μαζί μὲ τὴ γλωσσικὴ αὐτὴ καλλιέργεια γίνονται καί κάτι ἄλλο, ἴσως ἀκόμη πιὸ σημαντικό καί σπουδαῖο: μορφώνεται ἡ σκέψη· γνώριμες καί νέες λέξεις βοηθοῦν ν' ἀκονιστῇ τὸ μυαλό, καί, μαζί μὲ τὸ ξεκαθάρισμα τῶν γλωσσικῶν συμβόλων, νά λαγαριστῇ τὸ περιεχόμενό τους, νά ταχτοποιηθοῦν οἱ ἔνοιες καί ν' ἀφομοιωθοῦν καλύτερα, καί πλὰι σ' αὐτὰ νά ἐμπειδωθοῦν καί οἱ πρᾶγματολογικὲς γνώσεις. Φυσικά οἱ σκοποὶ αὐτοὶ θὰ μπορέσῃ νά πραγματοποιηθοῦν σωστά μ' ἓνα νέο ἀναλυτικὸ γλωσσικὸ πρόγραμμα, συγχρονισμένο, πού δὲ θ' ἀργήσῃ, ἐλπίζω, νά θεσπιστῇ καί θὰ ὀρίξῃ χωρὶς ἄλλο πιὸ ἀναλυτικὰ ὅ,τι τόνοιζα στὸν Πρόλογο τῆς Κρατικῆς Γραμματικῆς (σ. 27 εἰς.), σχετικὰ μὲ τὴ λεξιλογικὴ ἐμβάθυνση καί τὸ λεξιλογικὸ καί φραστικὸ πλουτισμὸ τῶν μαθητῶν.

Τὸ βιβλιοθήκι πού εἶχε ἐγκαινιάσει τίς ἐκδόσεις τῆς Νεοελληνικῆς Βιβλιοθήκης εἶναι γιὰ τὸ μαθητῆ τοῦ Δημοτικοῦ. Προορίζεται νά δοθῇ στὰ χέρια του, χωρὶς νά χρειάζεται ἀπὸ τὰ πρὶν παρά ἐλάχιστα ἢ βοήθεια τοῦ δασκάλου. Οἱ ποικιλόμορφες ἀσκήσεις του, ὑπολογισμένες γιὰ τὴν ἡλικία του, εἶναι κατάλληλες νά κινήσουν τὸ παιδί σὲ αὐτενεργεῖα καί νά γεννήσουν χαρὰ καί ἀμίλλα σὰν ἀσχολία μὲ τὴ γνώριμη μητρικὴ γλώσσα, μὲ τὴν οἰκειότητα καί τὴν ἐγκαρδιότητα πού αὐτὴ κρῦβει γιὰ τὸν καθένα μας. Ὡς βιβλίο μαθητικὸ ἔχει τὴ θέση του στὰ βιβλιοθηκῶνα τῶν μαθητῶν τῶν δύο τελευταίων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ, ἐνῶ μερικῶν κερφαλαίων τὰ πρῶτα μαθήματα θὰ μπορούσαν χωρὶς ἄλλο νά χρησιμεύουν γιὰ γύμνασμα καί νωρίτερα.

Τὸ σημερινὸ βιβλιοθήκι εἶναι «τοῦ δασκάλου»· ἔρχεται νά ολοκληρώσῃ τὸ μαθητικὸ, ὅπως ἐγίνε ἀνάλογα καί μὲ τὰ δύο παράλληλα βιβλία μὲ τίς Λεξιλογικὲς Ἀσκήσεις τῆς Μέσης. Ἀλλὰ συμπληρώνει μόνον τὸ μαθητικὸ, μὲ τὸ νόημα πῶς ἐκεῖνος πού θὰ διδάξῃ θὰ πρέπει νά ἔχῃ στὸ νοῦ του καί τὰ δύο (ἀντίθετα μὲ τίς «Παρομιαικὲς φράσεις», ὅπου τὸ βιβλίο τοῦ δασκάλου περιέχει

ελόκληρο το υλικό του βιβλίου του μαθητή). 'Επίσης βοηθεί το δάσκαλο όχι μόνο με τις απαντήσεις που του δίνει έτοιμες αλλά και με άλλες χρήσιμες υποδείξεις και εξηγήσεις. 'Αντίθετα όμως με ό,τι έγινε στο βιβλίο του δασκάλου με τις Λεξιλογικές 'Ασκήσεις της Μέσης, επιθυμώ να συστήσω για το βιβλιαράκι αυτό να μη χρησιμοποιηθούν όλα όσα δίνονται, για να μεταδοθούν και στο μαθητικό κοινό, όπως λ.χ. μερικές ετυμολογικές σημειώσεις που προσοιμένες μόνο να ικανοποιήσουν το επιστημονικό ενδιαφέρον που μπορεί να έχει ο δάσκαλος. 'Όποιος άλλωστε θα ήθελε να ενημερωθή κάπως περισσότερο στα ζητήματα που πραγματεύεται το βιβλίο αυτό θα μπορούσε ίσως ν' ανατρέξει με ωφέλεια στο βιβλίο του δασκάλου με τις Λεξιλογικές 'Ασκήσεις της Μέσης.

'Ως προς το υλικό που δίνεται στο βιβλίο του δασκάλου, είναι αυτό συχνά, όπου ήταν δυνατό, αφθονώτερο από το χρησιμοποιούμενο, και για να μπορεί ο ίδιος να ξεδιαλέγη κατά την περίπτωση και για να μπορεί να κατατοπιστή ως ένα σημείο για το τί απαντήσεις θα μπορούσε να δεχτή. Για να συσχετιστούν ευκολότερα οι απαντήσεις στο βιβλίο του δασκάλου με τις απορίες που αφήνει το μαθητικό βοηθούν οι αυξαντες αριθμοί που προτάσσονται συχνά στα παραδείγματα. 'Όπου τυχόν λείπουν αυτοί στην 1. έκδοση του βιβλίου του μαθητή, θα πρέπει ν' αποκατασταθούν εξαρχής από το δάσκαλο στο αντίτυπό του, για να μεταχειρίζεται έτσι ακριβέστερα τα δύο βιβλία.

Σχετικά με τη μέθοδο που θ' ακολουθήσει ο δάσκαλος που θα διδάξει τις ασκήσεις, έχω να παρατηρήσω τ' ακόλουθα: Δέν είναι ανάγκη να δεσθί με τη σειρά των κεφαλαίων του βιβλίου, ούτε και να εξαντλήσει όλα τα μαθήματα. (που σε κάθε κεφάλαιο έγινε προσπάθεια να προβαίνουν σιγά σιγά από τα εύκολα στα δυσκολότερα). 'Οδηγός του θα είναι το πρόγραμμα, ο διαθέσιμος καιρός, το επίπεδο και το ενδιαφέρον της τάξης, οι δυσκολίες που τυχόν θα παρουσιάσουν τα τελευταία μαθήματα κάθε κεφαλαίου και προπάντων η διδαχτική ανάγκη, όπως βγαίνει από τον έλεγχο των γραπτών των μαθητών, από τον προφορικό τους λόγο, απ' όσα ρωτούν όταν αναλύονται έργα λογοτεχνικά. Αυτά θα όριζουν τους σκοπούς και το περιεχόμενο των ασκήσεων και των διασαφήσεων, και θα επιδρούν ένισχυτικά στην ψυχική δεξιότητα των μαθητών και την αντίστοιχη μάθηση.

'Ο τύπος των ασκήσεων του μαθητικού βιβλίου επιδέχεται ποικίλες εφαρμογές: ασκήσεις (ή και παιχνίδια) μέσα στην τάξη, ατομικές ή ομαδικές, προφορικές ή γραπτές, στον πίνακα ή στο τετράδιο, σε σιωπηλή εργασία ή στο σπίτι.

Δύο ιδιαίτερες μικροδυσκολίες παρουσιάζουν οι Λεξιλογικές 'Ασκήσεις του Δημοτικού, αντίθετα με τις 'Ασκήσεις της Μέσης, με το να υπερτερούν σ' αυτές τα λαϊκά στοιχεία και όχι τα λόγια, καθώς στην Μέση. 'Η πρώτη είναι ότι σε μερικές περιστάσεις λείπει από την κοινή γλώσσα, για κάποια έννοια, μία πάγιη ή κάπως κοινή λέξη (λ.χ. για το γρούζο, τη σάνη, το σιχερό). Αυτό όμως δέν ήταν φυσικά λόγος να μη συνταχτή το βιβλίο ή να παραλειφτούν έντελως οι σχετικές έννοιες, παρά κίνητρο να πάη ελη ή προσοχή για να γίνει το καλύτερο. 'Ετσι δόθηκε το ξέφωτο, γνώριμο και από τη λογοτεχνία, εκεί που άλλοι εμόγλωσοι μεταχειρίζονται το ξαίθρα, ξάθρα, φεξάδα, άραφεξάδα.

Ἡ δευτέρα δυσκολία εἶναι ὅτι τὰ παιδιά τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων ἔχουν ἀποξενωθῆ ἀπό χρήσιμα φραστικά στοιχεῖα τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς· ἀλλά καί αὐτό θέν ἦταν λόγος ν' ἀποκλειστοῦν ἀπό τῆς Ἀσκήσεως καί νά μὴν ξαναμάθουν τὰ ἐλληνοπαῖδα αὐτά ἀγνωστές τούς ἢ μισολησμονημένες λέξεις, ἐκφράσεις καί παροιμίες, τόσο ζωντανές πάντοτε γιὰ τόν ἐπίλοιπο λαό, τόσο ἐλληνικές, ἐθνικές καί ἀναντικατάστατες. Ἐέραμε ἄλλωστε ὅτι τὸ ξέφωτο πολλοί Ἀθηναῖοι· τὸ ξέραν μόνον ὡς (γαλλ.) *clairière*, (ἀγγλ.) *glade*, (γερμ.) *Lichtung* καί ὅτι τόν ἴξο ἀκόμη καί Ἀθηναῖοι ἀνθοπῶλες τὸν πουλοῦν γιὰ *γκι* (γαλλ.) *gui*. Ὅσο ἦταν δυνατὸ προτιμήθηκαν οἱ κοινές ἢ οἱ πιὸ κοινές λέξεις· γοῦτος γιὰ τὸ ἀρσενικό περιστέρι, καί ὄχι πίτσουνας. Κάποτε μνημονεῦνται παράλληλα καί ἰσότιμα δύο λέξεις λαϊκές, ἢ μιὰ λαϊκή καί μιὰ λόγια· *καλογερόπαπας-ἱερομόναχος*. Ἄλλοτε πάλι ἀναγράφεται ἡ δευτερώτερη λέξις σὲ παρένθεση· *τυγλὸς (στροβός)*, *στανροδόμι (δίστρατο)*.

Μὲ τῆς Λεξιλογικῆς Ἀσκήσεως πού κυκλοφόρησαν ἤδη σὲ τέσσερις ἀριθμοὺς (6, 7, 8, 9) κλείνει ὁ κύκλος γι' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἀσκήσεως. Θὰ μπορούσαν ὅμως νά συνταχτοῦν καί Ἀσκήσεις γιὰ τὸ παραγωγικὸ ἢ γιὰ συνταχτικὰ φαινόμενα.

Καί τώρα θὰ ἤθελα πρὶν τελειώσω νά ξαναθυμίσω ὅσα ἔγραψα πέραν προλογίζοντας τὸ βιβλίον τοῦ δασκάλου μὲ τῆς Λεξιλογικῆς Ἀσκήσεως τῆς Μέσης· Ἐτὸ βιβλιαράκι αὐτό, καθὼς ἄλλωστε καί τ' ἄλλα τῆς σειρᾶς, ἀφιερωμένο στήν ἀναγέννηση τῆς ἐλληνικῆς παιδείας, ἀνήκει πιά στὸν κόσμον τῶν ἐκπαιδευτικῶν. Ἄς τὸ θεωρήσουν δικὸς τούς καί ἄς βοηθήσουν νά γίνῃ καλύτερο σὲ μιὰ νέα ἐκδοχή. Θὰ δεχτῶ πρόθυμα κάθε ὑπόδειξις γιὰ ἐλλείψεις ἢ ἀτέλειες ἢ καί γιὰ κοινότερες λέξεις πού θὰ ἔπρεπε τυχόν νά προτιμηθοῦν, ἢ γιὰ ἐνδεχόμενες μὲ τὸ παραπάνω ἄνισες δυσκολίες σ' ἓνα μᾶθημα.

Μὲ τὸ βιβλίον αὐτὸ ἴσως κλείσῃ ὁ πρῶτος κύκλος τῆς σειρᾶς πού προῖδαστικῶς γιὰ τὴ «Νεοελληνικὴ Βιβλιοθήκη». Θὰ συνεχιστῆ μὲ τὸν ἴδιο γοργό ρυθμό, ἂν θὰ ὑπάρξουν τὰ οικονομικὰ μέσα, πού θέν ἐδείχτηκαν ὅμως ὡς τώρα, ὅσο ἀφθονα θὰ ἔπρεπε. Ἡ ὑποδοχὴ ὡστόσο πού ἔγινε στὰ δημοσιεύματα τῆς «Νεοελληνικῆς Βιβλιοθήκης» ἀπὸ τὴ φωτισμένη κοινωνία—μὲ ὅλα τὰ δύσκολα χρόνια πού περνοῦμε—ἦταν πολὺ εὐνοϊκή. Ὁ κόσμος τῶν ἐκπαιδευτικῶν, μὲ ἀργότερο ρυθμό, ἔδειξε καί αὐτὸς τὸ ἐνδιαφέρον του, ἂν κρίνωμε ἀπὸ τὴν κυκλοφορίαν τῶν μαθητικῶν βιβλίων, πού ἄρχισε νά μεγαλώνῃ. Τελευταῖα συστήθηκαν αὐτὰ καί ἀπὸ τὸ Κεντρικὸ Γνωμοδοτικὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον Ἐκπαιδευτικῶν μ' ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ἐκπαιδευτικούς λειτουργοὺς.

Τῆς Λεξιλογικῆς Ἀσκήσεως τῆς εἶχα προῖδαστικὴν γυμνασιόπαιδο ὁ ἴδιος, ὅταν εἶχα γνωρίσει ἀνάλογα ξενόγλωσσα διδαχτικά, καί ἀποροῦσα γιὰτὶ νά μὴν ἔχωμε καί ἐμεῖς ὅμοια στὴ γλώσσα μας. Ἀπὸ νωρὶς σύναζα τὸ ὕλικόν καί χαίρομαι πού μπορῶ νά προσφέρω τώρα μικρὴ θετικὴ συμβολή στὴν ἀναγέννηση τῆς ἐλληνικῆς παιδείας—σὰ μιὰ ἀκόμη μαρτυρία γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τῶν μορφωτικῶν στοιχείων πού μόνον ὁ Δημοτικισμὸς μπορούσε νά κάμῃ, μὲ τὴ γλώσσα του καί μὲ τὸ πνεῦμα του.

Ἰοκτώβριος 1949

ΜΑΝΟΛΗΣ Α. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

Λ Ε Ξ Ι Λ Ο Γ Ι Κ Ε Σ Α Σ Κ Η Σ Ε Ι Σ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Π Ρ Ω Τ Ο

Π Α Ρ Ο Μ Ο Ι Ω Σ Ε Ι Σ

Σημείωση. Τὰ οὐσιαστικά πού χρησιμεύουν γιά παρομοίωση παίρνουν συνήθως τὸ (ὁμοιωματικὸ ἐπίρρημα) *σάν*, καὶ μπαίνουν σὲ ὀνομαστικὴ χωρὶς τὸ ἄρθρο ἢ σὲ αἰτιατικὴ μὲ τὸ ἄρθρο : «Ὁ Κώστας ἔγινε ἀπὸ τὴν καπνιά μαῦρος *σάν κόρακας*», ἢ «μαῦρος *σάν τὸν κόρακα*». Οἱ περισσότερες παρομοιώσεις μποροῦν νὰ εἰπωθοῦν καὶ μὲ τοὺς δύο τρόπους.—

Παρακτὸς ἀπ' ὅσα παρατηρήθηκαν ἔστον Πρόλογο γιά τὶς κοινὲς ἢ ὄχι λέξεις καὶ ἐκφράσεις τῆς κοινῆς μας γλώσσας, εἶναι ἀνάγκη ὅποιος διδάσκει τὶς Παρομοιώσεις νὰ ἔχη στὸ νοῦ καὶ κάτι ἄλλο : ὅτι στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα οἱ νεώτερες γενεὲς τῶν μαθητῶν δὲν παρουσιάζουν μόνον κάποια ἄγνοια λαϊκῶν στοιχείων, δικαιολογημένη ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀγωγῆς τους ὡς τώρα, ἀλλὰ καὶ κάποια ἀνανέωση τῶν παρομοιώσεων πού μεταχειρίζονται σύμφωνα μὲ τὸ σημερινὸ παραστατικὸ τοὺς κύκλο'.

Στὸ ζήτημα αὐτὸ οὔτε μποροῦμε ν' ἀγνοήσωμε τὴν κληρονομιά πού μᾶς φύλαξε ἢ γλωσσικὴ παράδοση, ὅπως καθρεφτίζεται στὴ λαϊκὴ μας γλώσσα, οὔτε καὶ ν' ἀποκλείσωμε πέρα πέρα τοὺς νεολογισμοὺς. Αὐτὸ ἔγινε καὶ στὰ ἀκόλουθα μαθήματα. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ τὸ βιβλίον τοῦ δασκάλου εἶναι καθοδηγητικὸ μόνον· μπορεῖ αὐτός, κατὰ τὸ σχολεῖο πού θὰ διδάσκη, νὰ δέχεται καὶ περισσότερους νεολογισμοὺς, φτάνει νὰ εἶναι πετυχημένοι· παράλληλα ὁμως πρέπει νὰ ξαναθυμίζη σὲ ὅσους δὲν τὰ ξέρουν πιά, στοιχεῖα ἐκφραστικὰ τῆς κοινῆς γλώσσας πού ἐκφράζουν τὸ λαὸ μας καὶ πού τὸν ἐνώνουν.

1. Σὲ ἀθηναϊκὸ ἰδιωτικὸ σχολεῖο ἀπὸ 23 παιδιὰ σὲ μιὰ τάξη, ὅπου ἔγινε τὸ πείραμα, κανένα δὲν ἔγραψε «ψηλὸς σὰ λελέκι», διάφορα ὁμως ἀπάντησαν «σὰν τηλεγραφόξυλο», μερικά πάλι ἔγραψαν «χοντρός σὰν ἱπποπόταμος», «δόντια σὰ χουλιόδοντες», «μουστάκι σὰ βούρτσια», «φρύδια σὰ δάσος»· κανένα δὲν ἔξερε τὸ «κρυώνει σὰ γύφτος»· ἕνα μόνον ἔγραψε «μαῦρος σὰν ἀράπης», 17 «σὰ πίσσα», 17 «σὰν κατράμι», 19 «σὰν πίνακας».

ΜΑΘΗΜΑ 1.

Οι λέξεις που τυπώνονται με πλάγια γράμματα λείπουν από το βιβλίο του μαθητή.

Πιστός σὰ σκυλί.
 Πεισματάρης σὰ μουλάρι.
 Πονηρός σὰν ἀλεπού.
 Ἕουχος σὰν ἀρνάκι.
 Δροσερός σὰν τὸ κρύο νερό.
 Στοιβαγμένοι σὰ σαρδέλες.
 Ἄρματωμένος σὰν ἀστακός.
 Γερὸς σὰ σίδερο, (πουρνάρι)¹.
 Ζαρωμένος σὰ σταφίδα.
 Μαλακός σὰν κρεί, ζυμάρι.
 Ἀμίλητος σὰν ψάρι.
 Ντροπαλός σὰν κορίτσι.
 Κρυώνει σὰν τὸ γύφτο, (γάτα).
 Τραγουδεῖ σὰν ἀηδόνι.
 Σκαρφαλώνει σὰν κατσίκι.

Φυτρώνει σὰ μανιτάρι.
 Λιώνει σὰν τὸ κρεί.
 Λυγίζει σὰ βέργα, καλάμι, φίδι.
 Καμαρώνει σὰ νύφη, γαμπρός, πα-
 γόνι, τὸ γύφτικο σκεπάρνι².
 Κοιμάται (ἐλαφριά) σὰ λαγός.
 Κυλιέται (στὴ βρώμα) σὰν τὸ γου-
 ρούνι.
 Πάει (μὲ τάξη, κανονικά) σὰ ρολόι.
 Πεινᾷ σὰ λύκος.
 Ἦρθε (ὄρμητικά) σὰν τὸ σίφουνα,
 ἀστραπή.
 Ἐχυσε τὸ φαρμάκι του σὰν τὸ φίδι,
 ὀχιά.
 Μᾶς ἦρθες (ὑστερ' ἀπὸ καιρὸ) σὰν
 τὰ χιόνια³.

ΜΑΘΗΜΑ 2.

Οι λέξεις που τυπώνονται με πλάγια γράμματα λείπουν από το βιβλίο του μαθητή.

¹ Ελαφρός σὰν πούπουλο.
 Ψιλός, λεπτός σὰν κλωστή.
 Σκληρός σὰν ἀτσάλι.
² Ασκημος, ἀδύνατος σὰ σκιάχτρο.
 Γρήγορος σὰν ἀστραπή.
 Στενός σὰ σωλήνας.
 Παχὺς⁴ σὰ βούτυρο.
³ Ἀπιστος σὰν τὸ Θωμᾶ.

Κοντός σὰν τὸ Ζακχαῖο.
 Χλωμός, κίτρινος, ἀδύνατος σὰν τὸ Λά-
 ζαρο.
 Πλούσιος σὰν τὸν Κροῖσο.
 Στολισμένος σὰ λαμπριάτικο κρεί.
 Προκομμένος σὰν τὴν κάτω πέτρα
 τοῦ μύλου.

1. Λαϊκὴ ἔκφραση εἶναι καὶ γερὸς σὰν τὸ ρεπάνι, ἐπειδὴ τὸ ρεπάνι νομίζεται σύμβολο δροσιᾶς καὶ ὑγιᾶς.
2. Τὰ γύφτικα σκεπάρνια φημίζονται ὡς καλοφτιαγμένα.
3. σὰν τὰ χιόνια φανερώνει τὸ σπάνιο, ἐνῶ γιὰ τὸ ξαφνικὸ λέμε σὰν τὸν κομήτη, οὐρανοκατέβατος.
4. Λέγεται μόνο γιὰ ὑγρά.

Προπατεί σάν κάβουρας.
 Μιλῆι σάν παπαγάλος.
 Καμαρώνει, ζῆ, σιολίζεσαι, σά γαμ-
 πρός.
 Μοιάζουν σά διδυμοί.
 Τρώγονται σάν τὰ μυλολίθια.
 Τὸν ἔσκιοσ σά σαρδέλα.
 Τὸν κρύβει σά φλουρί.
 Τὰ χάφτει, καταπίνει σάν τὸ γλάρο.

B

Τὸ σιχαίνομαι σάν τις ἀμαρτίες μου.
 Τὸ φοβᾶται σάν ὁ διάβολος τὸ λι-
 βάνι.
 Τὸ σκόρπισ σάν ἄχερο στ' ἄλωνι.
 Τὰ πᾶνε' σάν τὴ γάτα μὲ τὰ ποντίκια.
 Μαλώνουν σάν τὸ σκύλο μὲ τὴ γάτα.
 Γυρίζει σάν τὴν ἄδικη κατάρρα.
 Τρώγονται, μαλώνουν σάν τὰ κακὰ
 προγόνια.

ΜΑΘΗΜΑ 3.

Οἱ λέξεις ποὺ τυπώνονται μὲ πλάγια γράμματα λείπουν ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ μαθητῆ.

Ὁ κουρασμένος ἔχει ὕπνο σὰ *μολύβι*.
 Ὁ σκληρὸς ἄνθρωπος ἔχει καρδιά σάν *πέτρα*.

Εἶναι σάν τ' *αὐγό*, π' ὅθε γυρίση σπάει.
 Πάντα ἔχει κάτι νὰ πῆ καὶ ν' ἀπαντήσῃ· κόβει ἢ γλώσσα του σάν *παλίδι (σπαθί)*.

Κάνει τὸν ἀνήξερο, σὰ νὰ βγῆκε τώρα ἀπὸ τ' *αὐγό*.

Μόλις ἀκούστηκε ἡ τουφεκιά, σκορπίσαν οἱ φίλοι σάν τοῦ *λαγοῦ* τὰ *παιδιά*.

Τὸ στόμα ἐκείνου ποὺ τοῦ ἐμπιστεύτηκαν ἕνα μυστικὸ πρέπει νὰ εἶναι κλειστὸ σάν *τάφος*.

Ἡ γῆ εἶναι σὰ μιὰ μεγάλη κυψέλη· οἱ ἄνθρωποι μοιάζουν μὲ *τίς μέλισσες*.

Οἱ ἄνθρωποι περνοῦν σάν τὰ *λουλούδια*, ποὺ ἀνθίζουν τὸ πρῶι καὶ μαραίνονται ὡς τὸ βράδυ.

Ὁ Θεὸς ὑποσχέθηκε στὸν Ἀβραάμ πὼς θὰ πλῆθαιναν οἱ ἀπόγο-
 νοὶ του σάν τὸν *ἄμμο τῆς θάλασσας*.

Ἡ μνήμη εἶναι σάν ἕνα *χωράφι*, ὅπου θὰ φυτρώσῃ μόνο ὅ,τι ἔσπειρες.

Ὁ παράσιτος μοιάζει μὲ τὸν *ἰξό*, ποὺ ζῆ σὲ βάρος τοῦ ἔλατου.

Τὸ διάβασμα εἶναι γιὰ τὴν ψυχὴ ὅ,τι εἶναι γιὰ τὸ σῶμα ἡ *τροφή*.

Οἱ κουρσάροι *ἔπσαν (χίμηξαν)* στὴ λεία τους, σάν τὴ *μύγα* στὸ *ψοφίμι*.

Ὁ ἀνόητος ἔχει *μυαλό* ἴσια μὲ *δυὸ κοκόρους*.

Ἐνας βλάχος ποὺ πέρασε τὴ ζωὴ του στὰ βουνά, αἰσθάνεται στὴν πόλη ὅπως τὸ *γράμι* στὴ *στεριά*.

Ἐχει *λαφιοῦ* ποδάρι, *δράκον* δύναμη, *ἄιτοῦ* ματιά, *λαγοῦ* περπατησιά, *ἀλεποῦς* πονηριά, *περιστεριοῦ* καθισιά.

1. Ἡ εἰρωνικὰ ἀγαπιῶνται.

ΜΑΘΗΜΑ 4.

Οι λέξεις που τυπώνονται με πλάγια γράμματα λείπουν από το βιβλίο του μαθητή.

Κορμί σάν κυπαρίσσι, λαμπάδα.

Πρόσωπο σά ζουγραφιά, φεγγάρι, (νεοαίδας).

Κεφάλι σάν κολοκύθι, πεπόνι.

Μαλλιά σά μετάξι, (χρυσάφι), τής τρελής, σκανιζόχοιρου.

Μάτια σάν ελιές, (ζαφείρια)¹, αμύγδαλα, γάτας, κουνκουβάγιας.

Φρύδια σάν κάρβουνο, γαϊτάνι.

Μάγουλα σάν τριαντάφυλλα, μήλα, ντομάτες, (βελούδο).

Αύτια σά μαρουλόφυλλα, χωνιά, λαγού, (γαϊδάρου).

Μύτη σάν πανιζάρι, μελιτζάνα, σουβλί, του γερακιού.

Στόμα σά δαχτυλίδι, κροάσι, πηγάδι, φοῦνος.

Χείλη σάν κροάσι, κοράλλι, τριαντάφυλλο, του άράπη.

Δόντια σά μαρογαριάρια, τό ρύζι, τοσιπιά.

Μουστάκι σάν άγκίστρι, τσεγκέλι.

Μέση σά δαχτυλίδι.

Ποδάρια² σάν καλάμια, λελεκιοῦ, ξύλα.

Θά μπορούσε νά ζητηθῆ γιά μερικά παραδείγματα, ὅπως γίνεται καί στό μάθημα 6., νά βρῆ ὁ μαθητής τις διαφορὲς πού κρύβουν οἱ παράλληλες παρομοιώσεις. Ἀ.χ. μαλλιά σά μετάξι εἶναι τ' άπαλά, τά μαλακά, σά χρυσάφι τά ξανθά, σάν τής τρελής τά ξεχετίιστα, σά σκανιζόχοιρου τά ὀρθά καί σκληρά φρύδια σάν κάρβουνο τά μαύρα, σά γαϊτάνι τά λεπτά κτλ. Μπορεῖ άκόμη νά ζητηθῆ νά βρεθοῦν ἐπίθετα πού χαρακτηρίζουν τὸν άνθρωπο, σύνθετα άπό μιά παρομοίωση καί μιá λέξη πού σημαίνει μέρος τοῦ σώματος: φεγγαροπρόσωπη, γαϊτανόφρονη καί τέλος νά διακριθοῦν οἱ παρομοιώσεις πού άποδίνονται συνήθως σὲ γυναῖκες γιά νά τονίσουν τὴν ὀμορφιά τους (ἐξιδανικευτικὲς καί ποιητικὲς), άπό άλλες πού χαρακτηρίζουν άντρες καί γυναῖκες μὲ μειωτικὸ ἢ περιγελαστικὸ κάποτε χρωματισμό.

ΜΑΘΗΜΑ 5.

Οι λέξεις με πλάγια γράμματα λείπουν από το βιβλίο του μαθητή.

Δουλεύει σά σκυλί, γύφτος, σκλάβος, εἴλωτας.

Γυρίζει σάν άνεμοδούρα, σβούρα, μύλος, τὴν άνέμη.

1. Ζαφείρι (άρχ.) σάφπειρος εἶναι πολύτιμο πετράδι, παροιμαϊκὸ γιά τὴ γαλάζια λάμψη του:

«Καί κλαίγει τώρα ὁ οὐρανός, πόλαμπε σά Ζαφείρι» (Κρυστάλλης),

«Λάμπανε τά Ζαφείρια τῶν ματιῶν της» (Νιρβάνας).

2. Θά πρέπη νά ἐξηγηθῆ στό μαθητὴ ὅτι ὁ λόγος εἶναι γιά τις γάμπες.

Ζοῦσε σὰν ἄρχοντας, ἀφέντης, βασιλιάς, ἀγάς, πασάς, πρίγκιπας, μαχαραγιάς¹.
 Βαρὺς σὰ μολύβι, σίδερο.
 Γλυκὸς σὰ ζάχαρη, κουφέτο, μέλι.
 Πράσινος σὰ λάχανο, φύλλο.
 Λιγνὸς σὰ ῥέγκα, τσίρος, σπαγέτο, σπιροτόξυλο, σκελετός.
 Ἴσιος σὰν κολόνα, κυπαρίσσι, λαμπάδα.
 Κρύος σὰ μάρομαρο, σίδερο, (πάγος).
 Μαῦρος σὰν ἀράπης, γύφτος, κατράμι, πίσσα, τὸν κόρακα, τηγάνι.
 Φουσκωμένος σὰ γάλος, (παγόνι).
 Ἀμέτρητοι σὰν τὸν ἄμμο τῆς θάλασσας, τ' ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, μυρμηγκία.

ΜΑΘΗΜΑ 6.

Οἱ λέξεις μὲ πλάγια γράμματα λείπουν ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ μαθητῆ.

Γρήγορος σὰν ἀστραπή, ζαρκάδι, πουλί, σαίτα.
 Ὅμορφη σὰν ἄγγελος, κεράιδα, πέρδικα, τὸν ἥλιο, τὸ φεγγάρι.
 Χοντρός σὰν ἀρκούδα, βαρέλι, βόδι, βουβάλι, γουρουνάκι, πιθάρι, τουλούμι.
 Ψηλὸς σὰν ἔλατος, κυπαρίσσι, καμήλα, λελέκι, τηλεγραφόξυλο.
 Κίτρινος σὰ θειάφι, κερσί, λεμόνι, φλουρί.
 Κόκκινος σὰν αἷμα, ἀστακός, κεράσι, μῆλο, νιομάτα, παπαρούνα, τῆς Λαμ-
 πρῆς τ' αὐγά.
 Περπατεῖ σὰν κάβουρας, πάπια, χελώνα, πέρδικα.
 Τρώει σὰ γουρούνι, γύφτος, δράκος, λάμια², λύκος, πουλί, λιμασμένος.
 Κοιτάζει σὰ χαζός, δαμμένο σκυλί, φοβισμένο πουλί, ταῦρος.

Περπατεῖ σὰν κάβουρας : λοξά, πλάγια — σὰν πάπια : ἀργά καὶ λικνιστά
 — σὰ χελώνα : πολὺ ἀργά — σὰν πέρδικα : καμαρωτά.

Τρώει σὰν πουλί : πολὺ λίγο — σὰ γουρούνι : ὅ,τι καὶ νὰ εἶναι — σὰ λύ-
 κος, σὰ λάμια κτλ. : ἀχόρταγα.

Κόκκινος σὰν ἀστακός : ἀπὸ θυμὸ — σὰν παπαρούνα : ἀπὸ ντροπῆ, ἀμη-
 χανία — σὰν νιομάτα, παντζάρι : γιὰ ψεγάδι — σὰν κεράσι : γιὰ χεῖλια ἰδίως.

Γρήγορος σὰν πουλί, σαίτα, ἀστραπή : φανεροῦν μὲ τὴ σειρά ὄλο καὶ
 μεγαλύτερη γρηγοράδα· σὰν τὴ φτερωτὴ τοῦ μύλου : λέγεται γιὰ τὴ γλώσσα τοῦ
 ἀνθρώπου ποὺ λέει πολλὰ καὶ γρήγορα.

Ψηλὸς σὰν κυπαρίσσι : γιὰ ἔπαινο — σὰν ἔλατος : ψηλὸς καὶ δυνατὸς μαζὶ
 — τὰ ἐπίλοιπα λέγονται γιὰ ψεγάδι.

1. μαχαραγιάδες ὀνομάζονται ἡγεμόνες Ἰνδοί, συνήθως πολὺ πλούσιοι.
 2. λάμια μυθικὸ τέρας, σὰ μεγάλη γυναίκα, ἀγρια καὶ ἀχόρταγη, ποὺ
 τρέφεται ἀπὸ ἀνθρώπινες σάρκες, δράκαινα (ἢ ἀρχ. Λάμια).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΑΝΤΙΘΕΤΑ

Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ μαζί με τὸ κεφάλαιο γιὰ τὰ συνώνυμα εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα σημαντικὰ καὶ γιὰ τὸ λεξιλογικὸ πλουτισμὸ τῶν μαθητῶν καὶ γιὰ τὸ ξεχώρισμα τῶν ἔννοιῶν ποῦ βοηθεῖ, καὶ τὴν ἔκφραση τῶν ἀποχρώσεων. Στὶς ἀπαντήσεις ποῦ δίνονται στὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ δασκάλου παραθέτονται συχνὰ περισσότερα ἀπὸ τὸ ἓνα ἢ τὰ δύο ἀντίθετα, ποῦ ζητήθηκαν ἀπὸ τὸ μαθητὴ, δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ βρεθοῦν ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἄλλα. Οἱ λόγοι ποῦ μπορεῖ νὰ ὑπάρξουν πολλαπλὰ παράλληλα ἀντίθετα εἶναι τριπλοῖ :

α) Σημαίνουν τὸ ἴδιο, διαφορετικὰ εἰπωμένο : (κουταλιὰ) *ξέχειλη* : *ξυστή, κοφτή*.

β) Ὁ μαθητὴς ξέρει μιὰ λέξη ἀπὸ τὸ ἴδιωμα τῆς στενώτερης πατρίδας του, τῆς ἐπαρχίας του, ἰδιωματικῆ. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ὁ δάσκαλος θὰ δεχτῆ τὴ μαθητικὴ συμπλήρωση, ἀλλὰ θὰ κάμῃ λόγο καὶ γιὰ τὴ λέξη τῆς κοινῆς γλώσσας, διὰν μάλιστα αὐτὴ ἔχῃ ἤδη βρεθῆ ἀπὸ μέρος τῶν μαθητῶν.

γ) Ὑπάρχουν ὅμως καὶ περιπτώσεις—καὶ αὐτὲς εἶναι οἱ πρῶτες ἐνδιαφερόμενες καὶ διδαχτικὲς—ποῦ μιὰ λέξη μπορεῖ νὰ ἔχῃ περισσότερα ἀπὸ ἓνα ἀντίθετα γιὰ λόγους ὄχι πρῶτα γλωσσικοὺς παρὰ λογικοὺς, ἐννοιολογικοὺς. Αὐτὸ συμβαίνει ἐπειδὴ ἀντίθετες μεταξὺ τους μπορεῖ νὰ εἶναι ὄχι μόνο δυὸ λέξεις γιὰ ἔννοιες ἀντιφατικὲς, ποῦ ἀλληλοαποκλείονται, καθὼς *λ.χ.* *νύχτα* - *μέρα*, *ζέστη* - *κρύο*, παρὰ καὶ ἔννοιες με κάποιον ἀνταπόκριση, ποῦ ὡστόσο δὲν ἀλληλομηδενίζονται : *πείνα* - *δίψα*, *χίτες* - *αὔριο*, *μισὸς* - *δόλοκληρος*. Σὲ μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ παραδείγματα χωρεῖ καὶ ἄλλο ἀντίθετο : *χίτες* - *σήμερα*, *μισὸς* - *διπλάσιος*. Ἐδῶ ἐπιρραεῖται ἓνα παιδί καὶ ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν ἐνδιαφερόντων του καὶ τὶς παραστάσεις τῆς ἐποχῆς του. Γιὰ τὸ *πριζὸς* (*δόμοιπρος, ταξιδιωτῆς*), τὸ ἀντίθετο θὰ ἦταν γιὰ τοὺς παλιότερους τὸ *καβαλάρης*· ἓνα σημερινὸ παιδί δὲν εἶναι ἀπίθανο ν' ἀπαντήσῃ με τὸ *ποδηλάτης* ἢ ... καὶ με τὸ *ἀεροπόρος*. Θὰ πρέπει οἱ ἀπαντήσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους νὰ κρίνονται στοχαστικὰ καὶ νὰ μὴν παίρνεται πάντα ἡ λύση ποῦ δίνει τὸ βιβλίον τοῦ δασκάλου σὰ μοναδικὴ ἢ σὰ χρησιμὸς ἀλάθευτος.

ΜΑΘΗΜΑ 7.

<p>βαρὺς μακρὺς παστρικὸς δμορφος χαμηλὸς ἄδειος</p>	<p>ἐλαφρὸς (-ὺς) κοντὸς βρώμικος ἄσκημος ψηλὸς γεμάτος</p>	<p>πλούσιος ρηχὸς ῶριμος τυχερὸς καλότυχος σοβαρὸς</p>	<p>φτωχὸς βαθὺς ἄγουρος ἄτυχος κακότυχος ἀστεῖος</p>
--	--	--	--

άληθινός	ψεύτικος	έχτές	αὔριο
προκομμένος	άκαμάτης, τεμπέλης	μεθαύριο	προχτές
άρχίζω	τελειώνω	παντοῦ	πουθενά
πέφτω	σηκώνομαι	χαρούμενος	λυπημένος
βρίσκω	χάνω	νηστικός	χορτάτος
ανάβω	σβήνω	μακρινός	κοντινός
πιάνω	άφήνω	γρήγορος	άργός(σιγανός)
τραβῶ	σπρώχνω	θαλασσινός	στεριανός
γελῶ	κλαίω	ξυπνος	κουτός
μιλῶ	σωπαίνω	ξυπνητός	κοιμισμένος
ρωτῶ	άπαντῶ, άποκρίνομαι	δυνατή (βροχή)	ψιλή
έλα	φύγε	δυνατός (άνθρωπος)	άδύνατος, άδύναμος
δῶσε	πάρε	δυνατός (κορότσι)	σιγανός
ποτέ	πάντα	φρόνιμο (παιδί)	άταχτο
μακριά	κοντά	άνοιχτό (μάτι, πληγή)	κλειστό
κάτω	έπάνω	άνοιχτό (χρῶμα)	σκουρο
μέρα	νύχτα	όλόκληρος	μισός
σκοτάδι	φῶς	μονός (άριθμός)	ζυγός
άνήφορος	κατήφορος	μονό (ὑφασμα)	διπλό
άγόρι	κορίτσι	έλαφριά (ἄρρωστος)	βαριά
σκόλη	καθημερινή		
πολύ	λίγο		

ΜΑΘΗΜΑ 8.

μπαίνω	βγαίνω	λιακάδα	συννεφιά
χωρίζω	ένωνω	ξαστεριά	συννεφιά
πετυχαίνω	άποτυχαίνω	ειρήνη	πόλεμος
βουλώνω	ξεβουλώνω, άνοίγω, (τρυπῶ)	έκβολές	πηγές
εὐλογῶ	καταριέμαι	ίσθμος	πορθμός
καλυτερεύω	χειροτερεύω	άφαίρεση	πρόσθεση
μονοιάζω	μαλώνω	τρικυμία	γαλήνη
αύξάνω	λιγοστεύω, έλατώνω	ζέστη	κρύο
ξαγρυπνῶ	κοιμῶμαι	ζωή	θάνατος
έμπρός	πίσω	ῥρεξη	άνορεξιά
ναί	ῶχι	νεκρός	ζωντανός
ἔτσι	άλλιῶς	φταίχτης	άθῶος
περισσότερο	λιγότερο	σκοτεινός	φωτεινός
βράδυ	πρωί	ώφελιμος	βλαβερός
νάνος	γίγαντας	χρήσιμος	άχρηστος
άρχή	τέλος	ῥρθιος	καθιστός
		ύπομονετικός	άνυπόμονος
		πιστός	άπιστος

δίκαιος	ἄδικος	μυστικό (σχέδιο)	φανερὸ
πρῶτος	τελευταῖος	φτηνὰ	ἀκριβὰ
ἀπλωμένος	μαζεμένος	ὑστερα	πρῶτα, πρὶν
ἀκατάδεχτος	καταδεχτικός	θεληματικά	ἄθελα
ψηλὸ (σπίτι)	χαμηλὸ	ἀνάσκελα	μπρούμυτα, (ἐ)πί- στομα
ψηλὸς (ἄνθρωπος)	κοντὸς		
χοντρὸ (ξύλο)	λεπτὸ	κρυφὰ	φανερὰ
χοντρὸ (πανί)	ψιλό, λεπτὸ	χαρὰ	λύπη
χοντρὸς (ἄνθρωπος)	λιγνός, ἀδύνα- τος, λεπτός	δικαιοσύνη	ἀδικία

ΜΑΘΗΜΑ 9.

γλυκὸς (καφές)	πικρὸς	ξεκλειδώνω	κλειδώνω
γλυκὸ (νερὸ)	ἄρμυρὸ	ξημερώνει	βραδιάζει, (σου- ρουπώνει)
γλυκὸ (κρασί) * 1	μπροῦσκο, στυφὸ	συνάζω	σκορπίζω
γλυκὸ (ὀπωρικὸ)	ξινὸ	φανερώνω	κρύβω
γλυκὸς (τροφός) *	τραχύς, ἀπότο- μος, (ἄγριος)	περισεύει	λείπει
στενὸς (δρόμος)	πλατὺς	τρυπῶ (τὸν τοῖχο)	φράζω, (βουλώνω)
στενὸ (παπούτσι)	φαρδὺ	θυμοῦμαι	ξεχνῶ (λησμονῶ)
στενὸς (συγγενής)	μακρινὸς	μοιάζω *	διαφέρω, ξεχω- ρίζω
ροζιάρικο (ξύλο) *	παστρικό, καθαρὸ	ἀποκοιμοῦμαι	ξυπνῶ
πονηρὸς *	ἀπονήρευτος, ἄ- κακος, (ἀγαθός)	κρύβω	φανερώνω
βαρετὸ (βιβλίον) *	διασκεδαστικὸ, εὐ- χάριστο, ἐνδια- φέρον	πυκνώνω	ἀραιώνω
ἄψητο (φαγί) *	ψημένον, μαγειρε- μένο	ψίχα (ψωμοῦ)	κόρα
σημαντικὸς	ἀσήμαντος	στραβὰ (θυμήθη- κα κάτι)	σωστά
ἄσπρο (ψωμί, κρέ- ας, φορεσιὰ)	μαῦρο	χωρὶς (κάποιον) *	μέ, μαζί με
ἄσπρα (φασόλια) *	μαυρομάτικα, γυ- φτοφάσουλα	σιγὰ (τρῶει)	γρήγορα, βιαστι- κά
μαλακὸ (στρωμα)	σκληρὸ	σιγὰ (μίλα γιὰ νὰ καταλαβαίνω) 2	γρήγορα
μαλακὸ (φέρεσιμον) *	ἀπότομον, τραχύ, βάνουσο	λαγὸς (στὴ γρηγο- ράδα)	χελώνα
		κορφὴ (βουνού) *	ρίζα, πόδια, (πρό- ποδες)

1. Ἡ ἀντίθεση : γλυκὸ (κρασί) — στυφὸ, μπροῦσκο στέκεται, ὄχι ὅμως καὶ : γλυκὸ-ξινὸ.

2. Τὸ σιγὰ ἔχει ἐδῶ τὴ σημασίαν τοῦ ἄργα καὶ ὄχι τοῦ χαμηλόφωνα· ἀλλιῶς θὰ εἶχε ἀντίθετον τὸ : δυνατά, μεγαλόφωνα, ἢ ὅπως λένε σὲ πολλὰ νησιά, ἀγά.

γιοματάρι (κρoσι)	σώμα
εὐχαρίστηση	δυσαρέσκεια, στε- νοχώρια
φρέσκο (ψωμί, ψάρι)	μπαγιατικό
φρέσκο (αὐγὸ) *	κλούβιο, μπαγιατί- τικο
φρέσκο (λουλούδι)	μαραμένο
ἴσιο (ξύλο)	στραβό
ἴσιος (ἄνθρωπος, πού στέκεται ἴσια)	καμπούρης

ἴσιος (ἄνθρωπος, γιὰ τὸ φέροσμό του)	ψεύτικος, διπρό- σωπος
ἴσια (δύη ὑφάσματος)	ἀνάποδη
ἴσο (τριγωνο)	ἄνισο
ἕσωτερικός	ἔξωτερικός
ξανθός (ἄνθρωπος)	μελαχρινός
ξανθιά (σταφίδα)	μαύρη
μαζεύω (τὴν πλύση, τὸν τραχανά)	ἀπλώνω
μαζεύω (λουλούδια)	σκορπίζω

ΜΑΘΗΜΑ 10.

μεσιανός	ἀκρινός
διαφορετικός	ἴδιος
ἄνοστος	νόστιμος
σπλαχνικός	ἄσπλαχνος
ἐπιδέξιος	ἀδέξιος
ἀθάνατος	θνητός
φλύαρος	λιγόλογος
φιλάργυρος	σπάταλος
ἀγουρίδα	ώριμο, γινωμένο
καμπούρα (οὐ ξύλο)	λάκκα
μπενετάδες	μουσαφιρλίκια
λησμονιά	θύμηση
νηστικός (ἀπὸ φαγὶ)	χορτάτος, φαγω- μένος
νηστικός (ἀπὸ κρo- σι) *	μεθυσμένος, πιω- μένος
ἀγανό (πανί)	κρουστό
ἀπαλό (δέγμα)	ἄγριο, τραχύ
ἀπαλό (πανί)	κρουστό, ἄγριο
ξυπόλυτος	ποδεμένος, πα- πουτσωμένος
πήζω	λιώνω
κάθομαι (στὴν κα- ρέκλα)	σηκώνομαι
πλαγιαζώ (γὰ κοι- μηθῶ)	σηκώνομαι
πιστώνω	χρεώνω

φυλάγω (γιοστή, δοκο)	πατῶ
σηκώνω (τὸ χέρι)	κατεβάζω
σηκώνω (τὰ μάτια)	κατεβάζω, χαμη- λώνω
σηκώνομαι (ἀπὸ τὸ κρεβάτι)	πλαγιαζώ, (πέ- φτω)
σηκώνεται (ὁ ἄν- μος)	πέφτει
γραμματισμένος	ἀγράμματος
χαριτωμένος	ἄχαρος
ἐξέχειλη (κουταλιὰ) *	ἐυστή, κοφτή, (κομ- μένη)
ξυστά (σύρριζα περ- νῶ ἀπὸ κάπου)	ἀνοιχτά
ξυστά (γεμίζω τὸ πιάτο)	ἐξέχειλα
κεφαλαῖα (γραμίμα- τα)	μικρά
λάθος	σωστό
σκλάβος	ἐλεύθερος
παιδί	ἡλικιωμένος, γέρος
γερό (κορμί) *	ἄρρωστο, ἀσθενι- κό, καχεκτικό
γερό (κάσιανο)	χαλασμένο
γερό (βάζο) *	σπασμένο, ραγι- σμένο
γερό (κεφάλι) * 1	κούφιο, κλούβιο

1. Θὰ ἴταν καταλληλότερο τὸ παράδειγμα γερό δόντι, μὲ τ' ἀντίθετα κούφιο, χαλασμένο.

γερός (<i>ἐπιστήμονας</i>)	κακός, (ἀκατάρτι- στος)	σφιχτός (<i>ἄνθρω- πος</i>)	ἀνοιχτοχέρης
σφιχτό (<i>αὐγό</i>)	μελάτο	πεζός (<i>ὀδοιπόρος</i>)	καβαλάρης
σφιχτό (<i>πλέξιμο</i>)	ἀνάριο, ἀναλυτό, (ἀναχλό)	πεζός (<i>συγγραφέας</i>)	ποιητής
σφιχτή (<i>ζύμη</i>) *	μαλακιά, ἀνάρια	πεζό (<i>ἔργο</i>)	ποιητικό
		μηδέν (<i>βαθμός</i>)	ἄριστα

ΜΑΘΗΜΑ 11.

πυκνός	ἀραιός	συχνότατα	σπανιότατα
παράταιρος	ταιριαστός, ται- ριασμένος	περίπου	ἀκριβώς
λιανικό (<i>πούλημα</i>)	χοντρικό	στ' ἀλήθεια '	στά ψέματα
ἀκέραιος (<i>ἀριθμός</i>)	κλασματικός	"Ἄνω Βόλος	Κάτω Βόλος
ἀκέραιο (<i>κοιμάτι</i>)	λειψό	ὀμαλός	ἀνώμαλος
τὸ τρίτο	τὸ τριπλάσιο	ἀπλόχωρος	στενόχωρος
τὸ δέκατο	τὸ δεκαπλάσιο	ὀφειλέτης	δανειστής
φιλειρηνικός	φιλοπόλεμος	πρόγονος	ἀπόγονος
κατάκλειστος	ὀρθάνοιχτος	προγονός	πατριός, μητριά
πρόστυχο (<i>φέροσι- μο</i>)	εὐγενικό	παράδεισος	κόλαση
βουνίσιος (<i>κάτοι- κος</i>) *	καμπίσιος, (πεδι- νός)	νίκη	ἦττα
βουνίσιος (<i>ἀέρας</i>)	θαλασσινός	ἀρχικός	τελικός
ὄρεινὸ (<i>πυροβολικὸ</i>)	πεδινὸ	προβιβάζω (<i>σις δ- ξιάσεις</i>)	ἀπορρίπτω
ψυχική (<i>ιδιότητα</i>)	σωματική	κατηγορῶ (<i>σὸ δι- καστήριον</i>)	ὑπερασπίζομαι
πένθιμες (<i>καμπά- νες</i>)	χαρμόσუნες	πεινασμένος *	χορτάτος, φαγω- μένος
γερακομύτης *	κουτσομύτης, πλά- τσομύτης, σιμός	ἔξοδο	ἔσοδο
φοβιτσαίρης *	ἄφοβος, ἀτρόμη- τος, τολμηρός, παλικαρὰς	καλλιγραφία	κακογραφία
σπαγοραμμένος *	ἀνοιχτοχέρης, κουβαρντὰς	ὀξεία (<i>γωνία</i>)	ἀμβλεία
πασχάζω	νηστεύω	ἀπουσία	παρουσία
ἐπιτρέπω	ἀπαγορεύω	κέρδος	ζημία
λαγοκοιμοῦμαι	βαριοκοιμοῦμαι	ὀμόνοια	διχόνοια
καλωσορίζω	καταβοδώνω, (ἀ- ποχαίρετῶ)	ἐπιείκεια	αὐστηρότητα
συχνά	σπάνια	εὐμένεια	δυσμένεια
		ψυχρὴ (<i>ὑποδοχὴ</i>)	θερμὴ
		νέο (<i>κρᾶσι</i>)	παλιό
		νέος (<i>ἄνθρωπος</i>)	γέρος
		νέα (<i>ἱστορία</i>)	ἀρχαία
		μόνιμος (<i>ὑπάλληλος</i>)	ἔκτακτος (προ- σωρινός)

1. Ἐδῶ μῆξε στὴν 1. ἔκδοση ἀπὸ παραδρομὴ ὁ ἀστερισκὸς στὸ βιβλίον τοῦ μαθητῆ.

μόνιμος (ἀξίωματι- Ξφεδρος
κός)
μόνιμη (κατάσταση) προσωρινή
συμμετρικός ασύμφορος

μακρολέλεκας*¹ κοντοπιθάρος, κον-
τοστούπης, κον-
τορεβιθούλης

ΜΑΘΗΜΑ 12.

Οἱ λέξεις πού τυπώθηκαν μὲ πλάγια γράμματα εἶναι ἀντίθετες ἐκείνων πού δόθηκαν σὲ μαθητή.

Βραδιάζει, πλαγιάστε.

Ἐλάτε ὅσο μπορεῖτε πὶδ ἀργά.

Ὁ πόλεμος εἶναι μεγάλο κακό.

Εἶναι νωρίς. Ἄρχισε νὰ ξημερώνη.

Τὸ χειμώνα ἀποζητοῦμε τὸν ἥλιο.

Δὲν πρέπει νὰ δίνουμε ἄδικο στὸν πὶδ ἄδύνατο.

Ὅ,τι μάθαμε κακά, τὸ ξεχνοῦμε.

Τὸ βράδν βασιλεύει ὁ ἥλιος στὴ δύση.

Μὲ τὴν ἀρχὴ τοῦ χειμώνα οἱ μέρες ἀρχίζουν νὰ μεγαλώνουν.

Ὁ νοιὰς εἶναι ζεστός καὶ ὑγρός.

Τ' ἄσπρα ροῦχα μᾶς δροορίζουν τὸ καλοκαίρι.

Ἡ ζωὴ μας τελειώνει μὲ τὸ θάνατό μας.

Τὸ βράδν γυρίζω κουρασμένος.

Ν' ἀποφεύγης τὴ συντροφιά τῶν κακῶν.

Στὴν ἐξοχὴ (χωριὸ) πλαγιάζομε νωρίς.

Νὰ θυμᾶσαι ὅ,τι πῆρες.

Χωρισμένοι θὰ εἶμαστε πὶδ ἄδύνατοι.

Ὅποιος ποτὲ δὲν ἐπιθυμεῖ εἶναι πλούσιος.

Τὸ κρὺο συστέλλει τὰ σώματα.

Ἡ καλὴ συνείδηση εἶναι πάντα ἤσυχη.

Ὁ νικημένος ἔφυγε γερός (ἄτρωτος).

Δυστυχεῖ ἕνας λαός πού περιφρονεῖ τοὺς νόμους.

Εἶμαστε πάντα δυσαρεστημένοι μὲ τὴν κατάστασή μας, ὅταν τὴ συγκρίνωμε μὲ μιὰ καλὴν ἔκδοσιν.

Σὲ κάθε καλὸ μπορεῖ νὰ κρύβεται καὶ κάποιο κακό.

Νὰ ξεγῆς τὰ κακά πού σοῦ ἔκαμαν.

ΜΑΘΗΜΑ 13.

Ζητήθηκαν οἱ ἀντίθετες ἀπὸ τὶς λέξεις πού τυπώνονται μὲ πλάγια γράμματα.

Ὅποιος γυρεύει τὰ πολλὰ χάνει καὶ τὰ λίγα.

Πίσω νὰ σύρη ντρέπεται, μπροστὰ νὰ πάη φοβᾶται.

Ἦρθαν τ' ἄγρια κι ἔδιωξαν τὰ ἡμερα.

Τὸ σιραβὸ ξύλο ἴσιο δὲ γίνεται.

Τὰ σάπια λεμόνια σαπίζουν καὶ τὰ γερά.

1. Οἱ λέξεις πού δίνονται σὲ μάθημα αὐτό, σπαγγοραμμένος, μακρολέλεκας, μὲ τὸν ἰδιαιτερο χρωματισμό τους (βλ. Τριανταφυλλίδη, Μικρὴ Γραμματική, σ. 76, ἀρ. 299, Τοῦ Ἰδ., Λεξιλογικὲς Ἀσκήσεις Μέσης, βιβλίον μαθητῆ, μᾶθ. 3.) σωστὸ εἶναι νὰ πᾶρουν γιὰ ἀντίθετα λέξεις μὲ ἀνάλογο χρωματισμό, ὄχι λοιπὸν σπάταλος, κοντός, παρὰ λέξεις καθὼς οἱ παραπάνω. Τὰ παραδείγματα αὐτὰ μπορεῖ νὰ δώσουν ἀφορμὴ νὰ γίνῃ λόγος γιὰ τὴ διαφορά σὲ χρωματισμὸ τῶν συνωνύμων.

Δὲν πιστεύει ὁ χορτασμένος τὸ κακὸ τοῦ νηστικοῦ.
 Μηδ' ὁ Μάης *καλοκαίρι*, μηδ' ὁ Αὐγουστος χειμῶνας.
 Ἡ τοῦ *ἕβρου* ἢ τοῦ βάρους.
 Τὸ σκοινὶ τοῦ ζουρλοῦ *μονὸ* δὲ φτάνει, διπλὸ φτάνει καὶ περισσεύει.
 Ὡσπου νὰ σηκώση τὸ *ἓνα* πόδι, τὸ ἄλλο τὸ τρῶει ἢ γάτα.
 Ὅπου *ξοδεύει* δεκοχτῶ καὶ δὲ σοδιάζει τριάντα.
 Ὁ γλάρος *ἀψηλά* πετᾶ καὶ χαμηλὰ λογιάζεται.
 Τὸ *ἔξω* τοῦ αὐγοῦ καὶ τὸ μέσα τῆς ἐλιᾶς.
 Καὶ τὰ μονὰ δικά του καὶ τὰ *διπλά* δικά του.
 Παιδιὸ μουλάρι, καινούρια περπατησιά.
 Εἶναι πολλὰ μαντρόσκυλα καὶ τὸ κομμάτι *ἓνα*.
 Παινὰ τὰ *βοννά* κι ἀγόραζε στὸν κάμπο.
 Ἔπαρε λάδι ἀπ' τὴν *κορφή* καὶ μέλι ἀπὸ τὸν πάτο.
 Τῆς Παρασκευῆς τὰ *γέλια*, τοῦ Σαββάτου κλάματα.
 Μὲ ξένα κόλλυβα, *δικά* μας σχώρια.
 Ὅποιος *ἔγέλα* τὸ *ταχύ*, κλαίει πριχοῦ βραδιάση (Ἐρωφίλη).
 Ἀπὸ τὰ *δίκια* γλίτωσες, τ' ἄδικα θὰ σὲ πνίξουν.
 Δὲν ἔχει οὔτε ἴσια οὔτε *ἀνάποδη*.
 Φίλε μου στὴ λύπη μου, κι *ὀχρὸ* μου στὴ *χαρά* μου.
 Βάρ' τὸν *καλὸ* νὰ γίνῃ *καλύτερος*· βάρ' τὸν κακὸ νὰ γίνῃ χειρότερος.
 Πάρ' τὸν ἓνα καὶ χτύπα τὸν ἄλλο.
 Ὅποιος σκάβει λάκκον *ἄλλου*, πέφτει ὁ ἴδιος μέσα.
 Ἐπὶ τὰ ψηλὰ στὰ *χαμηλά*, ἔπὶ τὰ πολλὰ στὰ *λίγα*.
 Τῆς Κυριακῆς *χαρὰ* καὶ τῆς Δευτέρας λύπη.
 Τὸ λάδι φαίνεται στὸν *ἄφρο* καὶ ἡ ψευτιά στὸν πάτο.

ΜΑΘΗΜΑ 14.

Ζητήθηκαν ἀπὸ τὸ μαθητὴ τ' ἀντίθετα ἀπὸ τὶς λέξεις ποὺ τυπώνονται μὲ πλάγια γράμματα.

Ὅποιος νομίζει πῶς τὰ ξέρει *δλα*, δὲν ξέρει τίποτε.
 Μπορεῖ ἓνας ἄνθρωπος νὰ *κοιμηθῇ* *πλούσιος* καὶ νὰ *ξυπνήση* φτωχός.
 Οἱ *πιο μεγάλοι* καὶ οἱ *πιο δυνατοί* ἔχουν συχνὰ ἀνάγκη ἀπὸ τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς ἀδύνατους.

Ὁ ἐγωιστὴς λέει: Ὅλα γιὰ *μένα*, τίποτε γιὰ τὸν ἄλλο.
 Πολλοὺς τοὺς πειράζει περισσότερο ἢ *ζέστη* τὸ *καλοκαίρι* παρά τὸ κρύο τὸ χειμῶνα.

Ὅσο *πιο νωρὸς σηκώνομαστε* τόσο μεγαλώνει τὸ *πρωινὸ* μας καὶ ὅσο *πιο ἄργα* πλαγιάζομε τόσο μεγαλώνει ἡ βραδιά μας.

Ὅσο *χαμηλότερα* πέφτει κανεὶς, τόσο *πιο ψηλά* κοιτάζει.

Τὸ ναυτικὸ εἶναι δύο εἰδῶν, *πολεμικὸ* καὶ ἐμπορικὸ.

Εἶναι καλὸ νὰ *λέη* κανεὶς *πολλὰ πράγματα* μὲ *λίγα* λόγια.

Πρέπει ν' *ἀντιστέκεσαι* στὸ *ρεῦμα*, καὶ ὄχι νὰ *παρασύρῃσαι* ἀπ' αὐτό.

"Οποιοι ἔχει τὴ δύναμη νὰ ὑποφέρῃ ὅταν πρέπη *μικρὲς λύπες*, νιώθει ἀργότερα μεγάλες χαρὲς.

"Ἡ *ἀσθένεια* μᾶς κάνει νὰ καταλαβαίνωμε τὴν ἀξία τῆς ὑγείας.

"Ἀστράψε στὴν *ἀνατολὴ* καὶ βρέθηκε στὴ δύση (δημ.)

"Ἀνέβα *πάνω* στὸ *βουνὸ* καὶ ἰδὲ κάτω στὸν κάμπο (δημ.)

"Ἡ *παρουσία* τοῦ ἡλίου τὴ μέρα μᾶς χαρίζει τὸ *φῶς*, τὴ *ζέση*, καὶ τὴ *ζωή*. Ἡ ἀπουσία του θὰ εἶχε γιὰ ἀποτέλεσμα τὸ σκοτάδι, τὸ κρύο καὶ τὸ θάνατο.

Στὸ μαγαζὶ μου ὁ ἀγοραστὴς πληρώνει μὲ *χρήματα* ἢ σὲ εἶδος.

Οἱ βλάχοι περνοῦν σκληρὴ ζωὴ... Ταξιδεύουν ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, ἀπὸ *πῆλωμα* σὲ χαμηλωμα. *Σήμερα* στήνουν τὴν καλύβα *ἐδῶ*, αὔριο ἐκεῖ μακριά, ὅπου εἶναι χορτάρι καὶ κλαρί. Ἀθεμέλιωτα εἶναι τὰ σπῖτια τοῦς καὶ δὲν μπορεῖς νὰ στήσης τίποτα μέσα. "Ὅλες οἱ δουλειές ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ *βράδυ* (Παπαντωνίου).

"Ἀρματωλὸς μὲς στὰ *βουνά* καὶ κλέφτης μὲς στοὺς κάμπους, νὰ 'χα τὰ βράχια ἀδέρφια μου, τὰ δέντρα συγγενάδια, νὰ μὲ *κοιμᾶν* οἱ πέρδικες, νὰ μὲ ξυπνᾶν τ' ἀηδόνια (δημ.).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Τ Ρ Ι Τ Ο

ΚΥΡΙΟΛΕΞΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑ¹

ΜΑΘΗΜΑ 16.

Στὸ βιβλίον τοῦ μαθητῆ δίνονται μόνο οἱ φράσεις τῆς πρώτης στήλης.

Κυριολεξία

Πικρὸ (γιατρικὸ)
Χοντρὸ (σκοινί)
Λεπτὸ (σκοινί)
Σκληρὴ (πέτρα)
Τρυφερὸ (κρέας)
Μαῦρο (πανί)
**Ἀσπρος* (γλάρος)

Σκοτεινὴ (σπηλιά)
**Ὠριμὸ* (σταφύλι)
Βαρὺ (φορτίο)

Μεταφορὰ

χαμόγελο, χωρισμὸς, λόγια, ἀλήθεια.
φέριμο, ἀστεῖο, μυαλό, ψέμα.
φέριμο, τρόποι, ἔκφραση, μυρουδιά, αἴσθημα.
καρδιά, ἄνθρωπος, ἄρνηση, διαταγὴ, ζωὴ.
καρδιά, λόγια, ἀγάπη, φίλημα.
δάκρυα, ὦρα, ζωὴ, ἀλήθεια.
πρόσωπο (εὐχὴ: «πάντα μ' ἄσπρο πρόσωπο», γιὰ ἐπιτυχία στὶς δουλειές), μέρα (λ.χ. «ἄσπρη μ. δὲν εἶδε»), μέτωπο (γιὰ ἄνθρωπο ἀνεπίληπτο ἠθικά).
φράση, μέλλον, ὑπόθεση, σχέδιο.
ἄνθρωπος, ἡλικία, σκέψη.
μυρουδιά, συμφορὰ, ἴσκιος, χρέος, λόγος, καλογοερικὴ.

1. Γιὰ τὴ μεταφορὰ βλ. καὶ Τριανταφυλλίδη, Μικρὴ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ σ. 73, Κρατικὴ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ Ὁργανισμοῦ σ. 184.

Χρυσό (ρολόι)	παιδί, φίλος, λόγια, τύχη, καρδιά.
Μαϊακό (στρώμα)	άνθρωπος, καιρός, φωνή, φως, κλίμα.
Βαθύ (πηγάδι)	ύπνος, λύπη, χρώμα, σκέψη, γεράματα, έλληνικά.
Γλυκό (φαγητό)	καιρός, μουσική, ύπνος, όνειρο, πρόσωπο, βραδιά, έλπίδα.
Γεμάτο (πιθάρι)	λόγια (-α καλοσύνη), μέρα, ζωή.
Παγύ (άρνι)	ΐσκιος, λόγια, γλώσσα, ύπόσχεση.
Αρβανίτικο (χωριό)	κεφάλι, μυαλό, πείσμα, καβγάς, έκδίκηση.
Αισαλένια (βελόνα)	θέληση, κορμί, καρδιά, χαρακτήρας, δύναμη.

ΜΑΘΗΜΑ 17.

Στό βιβλίο τοῦ μαθητῆ δίνονται τὰ ὀνόματα τῶν ζώων καί πρέπει νά βορθοῦν γιά τό καθένα τους ἀπό ἓνα ἢ δύο εἰδίετα ἰσοδύναμα.

άρκούδα	χοντρός καί δυσκολοκίνητος, βαρὺς
άρνάκι	ἥσυχος, άθώος, ἡμερος
ζαρκάδι	γρήγορος στό τρέξιμο, εύκολοκίνητος, χαριτωμένος
καμήλα	μεγαλόσωμος, άχαρος
κατσίκι	εύκολοκίνητος, ζωηρός, άταχτος
λιοντάρι	παλικάρι, άφοβος
λύκος	άρπαχτικός, άγριος
μαϊμού	μιμητικός, άσκημος, κακοφτιασμένος
μουλάρι	πεισματάρης, βάνουσος, χωρίς τρόπους
χαμαιλέοντας	άστατος, πού αλλάζει εύκολα γνώμες κατά τήν περίσταση
χελώνα	άργοκίνητος
φίδι	κακός, πονηρός, ύπουλος
δελφίνι	(κολυμπητής) έπιδέξιος
βδέλλα	παράσιτος, κολλιτσιδα
κουνούπι	ένοχλητικός
σαράκι	άνησυχία, λύπη, ξγνοια πού κρυφοτρώει (είναι όμως
σφήκα	ένοχλητικός ούσιαστικά!)
τσιμπούρι	ένοχλητικός
τσιρος	λιγνός καί άδύνατος, κοκαλιάρης
στρείδι	κολλημένος, προσηλωμένος κάπου

ΜΑΘΗΜΑ 18.

Ζητήθηκαν δεκαπέντε ὀνόματα πουλιῶν καί ψαριῶν ἢ θαλασσιῶν πού νά λέγονται μεταφορικά.

άηδόνη	άνθρωπος μέ γλυκιά φωνή
γαλιάντρα	εύγλωττος, φλύαρος
γεράκι	άρπαχτικός

καλιακούδα	μαῦρος
κίσσα	κλέφτρα, φωνακλού
κόκορας	έπιδειχτικός, παλικαράς
κοράκι	μαῦρος
κοῦκος	μονάχος
λελέκι	ψηλός, μακρολαίμης
νυχτοπούλι	ξενύχτης
ὄρνιο	άνόητος, χαζός, ἄγριος
παγόνι	καμαρωτός, ὄμορφος, (γυναίκα) φανταχτερή
παπαγάλος	φλύαρος, έπιτόλαιος, που ξαναλέει τις γνώμες ἄλλων
πάπια	πονηρός, κουτοπόνηρος, ἄργοκίνητος
πελεκάνος	ψηλός, μυταράς
πέρδικα	(γυναίκα) χαριτωμένη
περδίκι	γερός, γεμάτος ζωή
περιστέρι	ἄγνος
σουσουράδα	(γυναίκα) φιλάρεσκη και κουκουσουρά
ρέγκα	(γυναίκα) λιγνή και ἄδύνατη
μαρίδα	πλήθος παιδιά
μπαρμπούνι	ροδοκόκκινος, παχουλός
γόπα	ἄποτσιγαρο
σαρδέλες	(ἄνθρωποι) στοιβαγμένοι, στριμωγμένοι
χέλι	γλιστερός
κάβουρας	ἄργοκίνητος
τσούχτρα	πειραχτικός, κακός

ΜΑΘΗΜΑ 19.

Στό βιβλίό τοῦ μαθητῆ δόθηκαν ἀνακατωμένα τὰ παραδείγματα μέ τήν κυριολεξία και τή μεταφορά και ζητήθηκε νά ξεχωριστοῦν σέ δύο στήλες.

Κυριολεξία

Σιδερένια πόρτα.
Γλυκιά ζάχαρη.
Ποτήρι καθαρό.
Καθαρά ρούχα.
Ξύλο ἴσιο.
"Ἀνθρωπος παχύς.
Πικρό γιατρικό.
Σανίδα στραβή.
Βράχος ἀσάλευτος.
Σούπα ἀνάλατη.
Σπουργίτι θηλυκό.
Τσουχτερή τσουκνίδα.
Νερόβραστο φαγητό.
Μπερδεμένο κουβάρι.

Μεταφορά

Σιδερένια χέρια.
Γλυκιά θύμηση.
Διαγωγή καθαρή.
Καθαρά λόγια.
"Ἀνθρωπος ἴσιος(δηλ.ἄκέραιος)
Λόγια παχιά.
Πικρά λόγια.
Στραβή γνώμη.
Πίστη ἀσάλευτη.
"Ἀνθρωπος ἀνάλατος.
Θηλυκό μυαλό.
Τσουχτερὰ λόγια.
Νερόβραστα λόγια.
Μπερδεμένα λόγια.

ΜΑΘΗΜΑ 20.

Στο βιβλίο του μαθητή δόθηκαν φράσεις με το ρήμα τους στην κυριολεξία και ζητήθηκε να σχηματιστεί από το καθένα τους μιὰ φράση μεταφορική.

*Αναψε ή συζήτηση, ό καβγάς, τό γλέντι, — από θυμό, από τό κακό του.

Γυρίζει ό νούς μου.

Δέ σηκώνει άστεία, από λόγια.

Δέν πῆγε ό νούς μου ώς εκεί, — ό κόπος χαμένος.

Τρώει τὰ βιβλία, τόν — ή στενοχώρια, ή ἔγνοια.

Τόν γονάτισε (-αν) ή συμφορά, ό δουλειές, ή άρρώστια, ό πίκρες, ή δυστυχία, ό εύθύνες.

Του άρέσει νά τόν λιβανίζουν.

*Η έπιδημία θέρισε κόσμο.

*Εκλείσε ή χρονιά, — τό λογαριασμό, τή συμφωνία.

Του κόλλησαν μιὰ σβερκιά, ένα παρατσούκλι, του -ε (μιὰ ιδέα, ή μανία), του -αν μιὰ ρετινιά.

Τόν ἔζωσαν ό πίκρες, μάς -σε ή σιωπή.

Τόν ἔτρωγαν τὰ βάσανα, ή γρίνια, ή ζήλεια, τὰ μεγάλα ἔξοδα, ἔνας κρυφός καημός.

Μπήκε στα δέκα του χρόνια, στόν ἴσιο δρόμο· του — ή ιδέα, — στό νόημα.

Του σφηνώθηκε ή ιδέα.

ΜΑΘΗΜΑ 21.

Κυριολεξία

*Ανοίξα τήν πόρτα.

*Όπως στρώσης θά πλαγιάσης.

Τὰ ψάρια κολυμποῦν στή θάλασσα.

Πῆρε τό ποτάμι τὰ γεφύρια.

*Ό άέρας λύγισε τις κερασιές.

Παγώνει τό νερό στο μεγάλο κρύο.

Γυρίζω τὰ φύλλα του βιβλίου.

Χαρτί κερωμένο.

*Έπσε και χτύπησε.

Κάτι σάλεψε μέσα στα χαμόκλαδα.

*Έπσε μέσα στο πηγάδι.

Διψῶ στή μεγάλη ζέστη.

*Έφαγε ή γάτα τό ποντίκι.

Κρύψου καλά για νά μη σε βροῦν.

*Όσο μεγαλώνει τό μικρό παιδι ψηλώνει.

Μεταφορά

*Ανοίξε ό γείτονάς μου ένα μαγαζί.

Τό ἔστρωσε στήν κουβέντα.

Κολυμποῦσε στα δάκρυα.

Τόν πῆρε τό μάτι μου.

Λύγισε από τή λύπη.

Μέ πάγωσε ή ματιά του.

Γυρίζω ένα πράμα στο άστείο.

Κέρωσε όταν τό άκουσε.

*Έπσαν ό τιμές.

Σάλεψε ό νοῦς του.

*Έπσε σε συλλογή.

Διψῶ για μάθηση.

Τόν ἔφαγαν τὰ βάσανα.

Μου ἔκρυψε τό μυστικό.

*Όσο τό συλλογίζεται κανείς ψηλώνει ό νοῦς του (Παπαδιαμάντης).

ΜΑΘΗΜΑ 22.

1. Κυλούσαν τὰ δάκρυά του ποτάμι.
2. "Έχει ἡ ζωὴ τὶς χάρες της, ἔχει καὶ τὰ φαρμάκια της.
3. "Επεφταν οἱ πέτρες, τὰ βόλια βροχή.
4. "Όταν τὸ ἄκουσε, ἔγινε φωτιά.
5. Παιδί μάλαμα. Καρδιά μάλαμα.
6. Καρδιά ἀπὸ πέτρα.
7. Μαλλιά χρυσάφι. Τὰ λόγια του εἶναι χρυσάφι.
8. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι γερὸ σκαρί.
9. Πέρασε ἀπὸ μεγάλες φουρτοῦνες.
10. Τὸ σκοτάδι ἦταν πίσσα.
11. Τὸ ἔχω βάρος στὴν καρδιά¹. "Όλα τὰ βάρη τοῦ σπιτιοῦ ἔπεσαν ἀπάνω του.

ΜΑΘΗΜΑ 23.

Παραδείγματα ἀπλωμένης κυριολεξίας².

Κεφάλι	καρφίτσας, πρόκας, σκόρδου, σκάλας, σπέρτου, κολόνας ³ .
Καρδιά	μαρουλιοῦ, λάχανου, ἀγκινάρας, καρπουζιοῦ, ξύλου.
Αὐτιά	στάμνας, μπότας, πανταλονιοῦ, ἄγκυρας ⁴ , ἀργαλειοῦ.
Δόντια	πριονιοῦ, χτενιοῦ, ρόδας, τσουγκράνας ⁵ , πριουνιοῦ, γραμματόσημου.
Στόμα	βαρελιοῦ, στάμνας, μποτίλιας, κανονιοῦ, πηγαδιοῦ, σπηλιάς, λιμανιοῦ.
Γλώσσα	παπουτιοῦ, καμπάνας, φεστονιοῦ, γῆς, φωτιάς.
Λαιμὸς	στάμνας, μποτίλιας, βουνοῦ, χερσονήσου.
Μάτι	φούρνου, πλεξιμάτος, ἀμπελιοῦ, ξύλου, φυτοῦ (πρὶν πετάξει τὸ βλαστάρι), νεροῦ.
Μύτη	μολυβιοῦ, βελόνας, πένας, σουβλιοῦ, μαχαιριοῦ.
Χείλια	ποτηριοῦ, πηγαδιοῦ, φλιτζανιοῦ, γκρεμνοῦ, ἀβύσσου.
Ράχη	καρέκλας, καναπέ, πάγκου, βουνοῦ.
Χέρι	στάμνας, μπρικιοῦ, πόρτας, χερόμυλου, ραπτομηχανῆς, πολυθρόνας.

1. Μὲ τὴ λέξη *βάρος* ὀνομάζεται στὴ λαϊκὴ γλώσσα καὶ ἡ τύψη τῆς συνειδήσης: «ἔχει βάρος στὴν ψυχὴ γιὰ ὅσα κακὰ ἔκαμε».

2. Χρειάζεται κάποια προσοχὴ νὰ μὴ δοθοῦν γιὰ παράδειγμα καὶ πραγματικὲς μεταφορὲς, καθὼς λ.χ. *καρδιά* τοῦ χειμῶνα ἢ *ρίζα* μιᾶς οἰκογενείας, μιᾶς λέξης.

3. Λέμε καὶ *κεφαλόσκαλο*, *κεφαλοκόλονο*.

4. Οἱ γωνίες στὶς ὁποῖες καταλήγουν οἱ βραχίονες.

5. *Τσουγκράνα* εἶναι ἐργαλεῖο γεωργικὸ μὲ σιδερένια δόντια (*νύχια*), γιὰ νὰ μαζεύουν ἀπὸ τὸ χῶμα τὰ λιθάρια.

Ποδάρι		κρεβατιού, καρέκλας, τραπέζιου, μηχανής, διαβήτη.
Φτερό		μύλου, αεροπλάνου, αυτοκινήτου, έλικας.
Φύλλο		βιβλίου, χαρτιού, πόρτας, γλυκού, καρδιάς ¹ .
Ρίζα		δοντιού, του βουνού.

ΜΑΘΗΜΑ 24.

Κυριολεξίες

Βουιῶ στη θάλασσα.
Καταπίνω ένα χάπι.
Κρύβω ένα θησαυρό.
Λάμπει ο ήλιος.
Μαύρισε ο ήλιος.
Ξέφτισε τὸ σακάκι μου.
Πετᾶ τὸ αεροπλάνο.
Μυριζῶ ένα τριαντάφυλλο.
Πλέκω κάλτσες.
**Εσπασα* ένα ποτήρι.
Τρέχει στους δρόμους.
 'Ο γιατρός του ἔβρισε νὰ κάμη *ἀφαιμαξη*.
 Τὸ χταπόδι ἄπλωσε τὰ *πλοκάμια* του.

Μεταφορές

Βουτηγμένος στὰ χρέη.
 Δὲν πρέπει νὰ *καταπίνωμε* προσβολές.
Κρύβω ένα μυστικό.
 Στὸ τέλος *ἐλαμψε* ἡ ἀλήθεια.
Μαύρισε ἡ καρδιά του.
 'Η δουλειὰ ποὺ καταπιαστήκαμε
 Μοῦ *πέταξε* μιὰ κουβέντα. *ξέφτισε*.
 Κάτι κακὸ μοῦ *μυρίζεται*.
Πλέκω ὄνειρα.
**Εσπασα* στὴ δουλειὰ.
Τρέχει ὁ νοῦς του.
 Οἱ τοκογλύφοι κάνουν συστηματικὴ
ἀφαιμαξη στὰ χρήματα τῶν ἄλλων.
 'Η συνωμοσία ἄπλωσε τὰ *πλοκάμια*
 της.

ΜΑΘΗΜΑ 25.

'Αλώνισε ὅλο τὸ σπίτι.—Μ' ἔκαψε μὲ τὰ λόγια του.—'Επνιξε τὸν πόνου του.—Σφίξε τὴν καρδιά σου.—Γονάτισε ἀπὸ τὰ πολλὰ βάσανα.—Τοῦ λύθηκαν τὰ γόνατα.—Αὐτὰ τὰ πράγματα δὲ χωνεύονται.—«...γιατὶ τὰ σκιαζε ἢ φοβέρα καὶ τὰ πλάκωνε ἢ σκλαβιά».—Σούρωσε ἀπὸ τὴν ἀδυναμία.—«Τῆς Κυριακῆς τὸ ξύπνημα μὲ λιώνει, μὲ πεθαίνει»².

ΜΑΘΗΜΑ 26.

1. Τὸν ἔχω ἀγαπήσει.		5. Δὲ μιλεῖ καθαρά, προσπαθεῖ νὰ κρύψει κάτι.
2. 'Απὸ αὐτὴν τὴ δουλειὰ δὲν ὑπάρχει (ἔχουμε) κέρδος.		6. Εἶναι στενοχωρημένος, ἔχει ἔγνοιες.
3. Δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάμω.		7. Θέλει νὰ μᾶς ξεγελάση, νὰ μᾶς
4. Πῆρα ὅλη τὴν εὐθύνη ἐγώ.		

1. Λέμε καὶ *φυλλοκάρδια*.
 2. Παρόμοιες μεταφορικὲς φράσεις μπορεῖ ν' ἀναζητηθοῦν καὶ ἄλλες πολλές: *ἔβαλε νερὸ στὸ κρασί του, ὁ νοῦς του στὸ κεφαί, τὸν κρατᾶ μὲ τὰ δόντια, ἄρχισε τὸ μαγγανοπήγαδο, τὰ εἶπε ἀπὸ τὴν καλὴ κτλ.*

έμποδιση νά δοῦμε καθαρά.	προχώρητο.
8. Μὲ κούρασε, μὲ ζάλισε μὲ τὰ λόγια του, μὲ σκότισε.	13. Τὰ θυμάται τὰ λόγια μου.
9. Εἶναι μικρὸς ἀκόμη.	14. Τὴν ἔπαθε.
10. Μᾶς λύπησε (πίκρανε) ὄλους	15. Ἐπότυχε ὀλότελα.
11. Εἶναι ἀπελιπσμένος. πολὺ.	16. Τὸ περιμένε για βέβαιο.
12. Ἐφτασαν τὰ πράματα στὸ ἀ-	17. Ἐχει πολὺ μεγάλη ἰδέα για τὸν ἑαυτὸ του, περηφανεύτηκε.

ΜΑΘΗΜΑ 27.

1. Κοιμᾶται μὲ τίς κότες.	τοῦ τῆ μύτη του.
2. Τὸ τελευταῖο χτένισμα.	5. Ἐόδεψε τὰ μαλλοκέφαλά του.
3. Ἐπλώσε τὸ ζωνάρι του για καβγά.	6. Τοῦ πάτησε τὸν κάλο.
4. Εἶναι ἀνθρωπος ποὺ χώνει παν-	7. Τοῦ τὰ βγάζουν μὲ τὸ τσιγκέλι (μὲ τὴν τσιμπίδα).

ΜΑΘΗΜΑ 28.

Τὰ ἔκαμε θάλασσα. Ἐγιναν θάλασσα. — Εἶναι δελφίни. — Ἐγινε τὸ μάτι του γαρίδα. — Ἐπὸ ποῦ τὸν ψάρεψες; — Ψαρεύει στὰ θολὰ νερά. — Θόλωσε τὰ νερά. — Πιάστηκε στ' ἀγκίστρι. — Πιάστηκε στὸ δίχτυ. — Ἡ δουλειὰ εἶναι στὰ σκαριά. — Κάνω πανιά. Στέκομαι στὰ πανιά. — Σήκωσε παντιέρα. — Για ποῦ ἀρμενίζεις; Ποῦ ἀρμενίζει ὁ νοῦς σου; — Πῆραν τὰ μυαλά του ἀέρα. — Ἐβαλε πλῶρη για ἄλλοῦ. — Βαστᾶ καλά τὸ τιμόνι. — Ἐχασε τὸν μπουσούλα. — Πῆρε κάβο¹. — Ἐκαμε στραβοτιμονιά. — Ἐμεινε σύξυλος². — Κάθισε στὴν ξέρα. — Εἶδαμε στεριά. — Σία κι ἀράξαμε. — Ἄραξε για καλά. — Τοῦ γλυκοῦ νεροῦ. — Ἐχασε τὰ νερά του. — Ἐπεσε γρίπος (λ.χ. στὰ πορτοκάλια, δηλ. ρημάχτηκαν).

ΜΑΘΗΜΑ 29.

Μεταφορικὰ χρησιμοποιήθηκαν οἱ ἀκόλουθες λέξεις και ἐκφράσεις :

1. Τρύγησε τὴ θάλασσα.	6. Λάμα ἢ δουλειά, σίδερο ἢ ἀνάγκη.
2. Τὸ μάτι μας γαρίδα.	7. Λάγκωσαν οἱ πέτρες τὸ μπρίκι (καράβι).
3. Ἐεθύμανε ὁ καιρὸς.	8. Ἐοργώνουμε τὸ κύμα.
4. Καθόταν μολόπτερα στὴν ψυχὴ μας.	9. Τὸ σκότος ἀπλώθηκε ἄδης.
5. Ἀρχίζει τὸ θέρισμα.	

1. Ἡ κυριολεξία συνηθίζεται για τὰ καράβια, ὅταν ἔχουν νά ξεπεράσουν ἕνα ἀκρωτήριο.

2. Στὴν κυριολεξία: «βούλιαξε τὸ καράβι σύξυλο», δηλαδή μαζί μὲ ὅλα του τὰ ξύλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΣΥΝΩΝΥΜΑ'

ΜΑΘΗΜΑ 30.

Ἀναγράφονται τὰ συνώνυμα πού πρόπει ν' ἀντικαταστήσουν κάθε φορά τίς παῦλες στό βιβλίο τοῦ μαθητῆ.

1. Τρώει — ροκάνιζε — μασοῦμε, τρώμε — χάφτει — καταπίνει — μασοῦν.
2. Γαβγίζει — οὐρλιάζει — γρούζουνε².
3. Κίνησε — κουνηθῆ — κινούσε — κουνήθηκε — κινήσωμε.
4. Δρόμος — δρόμοι, μονοπάτια — λεωφόρους, λεωφόρος — δρόμο — δρόμοι — δρόμο, στενά — στράτα — μονοπάτι.
5. Μακριά — μακριά — μακρινό — μακρινό — μακριά — Μακρύς.
6. Τελευταῖοι — στερνά — τελευταία — Στερνή — τελευταῖος, στερνός.
7. Χτύπησε — δαρμένο — ξυλοφόρτωσαν — δαρτό.
8. Μαθήματα — ὁμιλία — Διαλέξεις — κήρυγμα — κηρύγματα.

ΜΑΘΗΜΑ 31.

Ζητήθηκε ἀπό τὸ μαθητῆ νὰ σχηματίση φράσεις ἀπὸ τὰ παρακάτω συνώνυμα :

1. **Γούρνα, δεξαμενή, κολυμπήθρα, λεκάνη, στέρνα.** Ἐπίνακα ἔπιναν νερό σὲ μιὰ *γούρνα* δίπλα στὸν πλάτανο τοῦ χωριοῦ.—Στοὺς ἄνυδρους συνοικισμοὺς συνηθίζουν τίς *στέρνες* γιὰ νὰ μαζεῦουν τὸ νερό.—Σὲ καμιὰ *κολυμπήθρα* δὲ θὰ μπορούσαν νὰ ξεπλυθοῦν τέτοιες ἁμαρτίες.—Στὴ *λεκάνη* τοῦ Ἀγρινίου καλλιεργοῦν ἐλιές, σιτηρὰ καὶ καπνὰ.—Στὶς σταφιδικὲς περιφέρειες συγκεντρώνουν τὸ μῦστο σὲ μεγάλες *δεξαμενές*.—Πλένω τὰ χόρτα μέσα σὲ μιὰ πῆλινη *λεκάνη*.

2. **Ἀποθήκη, κελάρι.** Ὁ Ἰωσήφ συμβούλεψε τὸ Φαραὼ νὰ γεμίση τίς *ἀποθήκες* τίς χρονιὲς τῆς καλῆς σοδιάς, γιὰ νὰ μὴν πεινάση ὁ λαὸς στὶς χρονιὲς τῆς ἀφορίας.—Ὅταν ἀφήνης ἄδειο τὸ στομάχι σου, τί ὤφε-

1. Γιὰ τὰ συνώνυμα βλ. καὶ Τριανταφυλλίδη, Μικρὴ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ σ. 75. Κρατικὴ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ Ὁργανισμοῦ σ. 190. Τριανταφυλλίδη, Λεξιλογικὲς Ἀσκήσεις Μέσης, βιβλίο μαθητῆ σ. 33.

2. Θὰ μπορούσε νὰ προστεθῆ τὸ παράδειγμα: ἡ Σπίθα *γρούζει* ἅμα πηγαίνει κανεὶς νὰ δῆ τὰ κουταβάκια τῆς.

λοῦν τὰ γεμάτα *κειλάρια*!—Οἱ εὐφλεκτες ὕλες πρέπει νὰ φυλάγονται σὲ ξεχωριστὲς ἀποθήκες ἔξω ἀπὸ τὶς πόλεις.

3. *Γυρεύω, πασπατεύω, ψάχνω*. "Ένας ἀστυνομικὸς *ἔψαχνε* ὅλους τοὺς ὑποπτοὺς ποὺ ἔβλεπε.—"Ὅποιος *γυρεύει* βρῖσκει.—Φάγε τὸ ψωμί σου χωρὶς νὰ τὸ πολυ*πασπατεύης*.—Παντοῦ *γύρεμα* τὸ καπέλο μου, μὰ φαίνεται πὼς χάθηκε.

4. *Διαλέγω, ἐκλέγω*. "Ὅποιος πολυ*διαλέγει* παίρνει στὸ τέλος τὸ χειρότερο.—Στὴ δημοκρατία ὁ λαὸς *ἐκλέγει* ἐλεύθερα τοὺς ἀντιπροσώπους του.—Δὲν εἶναι εὐγενικὸ νὰ *διαλέγωμε*, ὅταν μᾶς προσφέρουν κάτι.—Στοὺς συλλόγους τὰ μέλη *ἐκλέγουν* τὸ Διοικητικὸ τοὺς συμβούλιο.

5. *Βλαβερός, ἐπικίνδυνος*. "Ἄλλα πουλιὰ εἶναι ὠφέλιμα στὴ γεωργία καὶ ἄλλα εἶναι *βλαβερά*.—Πρέπει νὰ κάμω μιὰ *ἐπικίνδυνη* ἐγχείρηση.—"Ἐχομε ἀκόμη νὰ περάσωμε μιὰ *ἐπικίνδυνη* κακοτοπιά.—'Ὁ δάκος εἶναι πολὺ *βλαβερός* γιὰ τὶς ἐλιές.—'Ἡ καταχνιὰ εἶναι *ἐπικίνδυνη* γιὰ τὰ καρᾶβια ποὺ ταξιδεύουν.

ΜΑΘΗΜΑ 32.

Τὰ συνώνυμα εἶναι ἐδῶ συνδυασμένα τὸ καθένα μὲ τὴν κατάλληλη λέξη.

Ἄκολουθῶ τὸν ἀρχηγό, συνοδεύω μιὰ ἀποστολή, συντροφεύω ἓνα φίλο.

Ἀνακαλύφθηκε ἡ Ἀμερική, βρέθηκε ἓνα ρολοῖ χαμένο, ἐφευρέθηκε ἡ τυπογραφία.

Ἀνταλλάζω γραμματόσημα, ἀλλάζω τὰ δαχτυλίδια τοῦ ἀρραβώνα, πουκάμισο.

Ἀπλώνω τὸ χέρι, ἐκτείνω μιὰ γραμμὴ, τεντώνω τὸ λαιμό, ἓνα λάστιχο.

Βελάζει τὸ πρόβατο, γρυλίζει (γουρλίζει) τὸ γουρούνι, κακαρίζει, καρκαριέται ἡ κότα, μουγκρίζει τὸ βόδι.

Βρέχει ὁ οὐρανός, ποτίζει τὸ ποτάμι.

Βροχερὸς καιρὸς, βρόχινο νερό.

Γέρνει ἡ βάρκα, τὸ σαμάρι, λυγίζει τὸ γόνατο, -σε ἀπὸ τὰ βάσανα, -ουν τὰ κλωνάρια.

Διαιρῶ τὸν κύκλο σὲ ἴσα μέρη, μοιράζω ἓνα ροδάκινο σὲ δυὸ παιδιά.

Διατηρῶ τρόφιμα, φυλάγω ἓνα μυστικὸ, πρόβατα.

Δια φωτίζει ἡ ἐξήγηση, φωτίζει ἡ λάμπα.

Ἐπιβάλλω φόρους, παραγγέλνω ἓνα γιαντρικό, ὑπαγορεύω τοὺς δρους τῆς συμφωνίας.

Ζωγραφίζει ὁ ζωγράφος, χρωματίζει (ἡ : βάφει) ὁ βαφέας.

Κοντὸ παντελόνι, σύντομος λόγος.

Θρυμματίζω τὸν καθρέφτη, τὸ παξιμάδι· κομματιάζω τὸ παξιμάδι, τὸν -σαν τὰ σκυλιά· ἔσπασα τὸν καθρέφτη, τὸ πόδι μου, τὸ κλαδί· τσάκισα τὸ κλαδί, τὸ πόδι μου.

Μακριά κλωστή, μαλλιά, παντελόνι, λάκκος· ψηλός άντρας, βουνά. Σάπισε ο σπόρος, τὰ φρούτα· χάλασε τὸ κρέας, τὸ ψάρι.

Συνάγω ἔνα συμπέρασμα, συνάζω λουλούδια.

Τελειώνω κάτι ἀρχινοσμένο, τὸ ἐργόχειρό μου· συμπληρώνω κάτι τελειωμένο, μιὰ πρόταση, μιὰ λέξη (πού δόθηκαν μόνο μερικά της ψηφία).

Τρέφω ἔνα παιδί, τροφοδοτῶ τὸν πληθυσμό.

ΜΑΘΗΜΑ 33.

Τὰ συνώνυμα εἶναι καταταγμένα κλιμακωτά.

φταίξιμο, ἀμαρτία, ἔγκλημα
 ἀνήσυχος, φοβισμένος, τρομαγμέ-
 νος, πανικόβλητος
 ἀπλοϊκός, ἀνόητος, κουτός, βλάκας
 γλυκοχαράζει, χαράζει, φέγγει
 ψιχάλα, βροχή, νεροποντή, κατα-
 κλυσμός
 γαβγίζω, οὐρλιάζω
 ξέρω, κατέχω
 κοινότητα, δῆμος, ἐπαρχία, νομός,
 περιφέρεια¹
 ἐπιθυμῶ, ποθῶ, λαχταρῶ
 ἐργαλεῖο, μηχανή

λύπη, θλίψη, καημός, σπαραγμός
 ραϊζώ, σπάζω, κομματιάζω, θρυμ-
 ματίζω, θρυσαλιάζω
 καλύβι, σπίτι, μέγαρο, παλάτι
 λιμένες, ὄρμος, κόλπος
 χωριουδάκι, χωριό, κεφαλοχώρι²,
 κωμόπολη, πόλη, μεγαλόπολη
 φωνάζω, ξεφωνίζω, σκούζω
 μεγάλος, πελώριος
 οἰκονόμος, σφιχτοχέρης, φιλάργυ-
 ρος, σπαγγοραμμένος
 συσταίνω, παραγγέλνω, προστάζω
 περπατῶ, τρέχω, πετῶ

ΜΑΘΗΜΑ 34.

*Οἱ λέξεις πού τυπώνονται μὲ πλάγια γράμματα ἔχουν ἀντικαταστήσει συνώνυ-
 μες ἐκφράσεις μὲ τὸ ἴδιο περίπου νόημα.*

1. *Παραξενεύτηκα* μὲ τὰ νέα πού ἄκουσα.
2. *Θὰ κατορθώσω (μπορέσω) τάχα νὰ παρουσιασθῆ ἔγκαιρος;*
3. *Ἡ μικρότερη ἀδερφή του κατοικεῖ σὲ μιὰ μικρὴ πόλη.*
4. *Συχνὰ ἀρχαῖες λέξεις ἀποχτοῦν νέα σημασία.*
5. *Ὁ θάνατος τὰ γιατρεύει ὅλα.*
6. *Ἡ δόξα εἶναι σύντομη (πραστική, πρόσκαιρη, ἐφήμερη).*
7. *Στὴν ἀρχογιαλιὰ (παραλία) εἶναι ἀραγμένες πολλές βάρκες.*
8. *Οἱ γλῶσσες ἀλλάζουν σιγὰ σιγὰ.*

1. *περιφέρεια* εἶναι ὄρος πού κατὰ τὴν περίσταση παίρνει διαφορετικὴ
 σημασία· ἔτσι μπορεί νὰ σημαίη καὶ κάτι μικρότερο ἀπὸ τὸ νομὸ ἢ καὶ τὴν
 ἐπαρχία.

2. *Τὸ κεφαλοχώρι* μπορεί κατὰ τὴν περίσταση νὰ σημαίη κάτι μεγα-
 λύτερο ἀπὸ τὴν κωμόπολη. (Ἡ ἀρχικὴ του σημασία ἦταν: χωριὸ ὅπου κατοι-
 κοῦν ἀγρότες ἰδιοχτῆτες τῆς γῆς· στὴ σημασία του αὐτὴ ἀντίθετο ἔχει τὸ
τσιφλίκι).

9. Είναι (μιά) *εὐχαρίστηση* (ἀπόλαυση) νὰ κοιτάξῃ κανεὶς τὰ παιδιὰ νὰ διασκεδάζουσι ξένοιαστα.

10. Αὐτὸ τὸ στενὸ *εἶναι σιμὰ* στὴ μέση τοῦ χωριοῦ.

11. Ἡ *χαρὰ* τοῦ (αἰσθάνομαι) *τώρα* εἶναι μεγάλη.

12. Ἡ Κασσάνδρα εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα τὸ χάρισμα νὰ *προλέγῃ* τὰ μέλλοντα.

13. Εἶχε πιά *πάψει* (καταλαγιάσει) ἢ *καταγιδα* (μπόρα) ὅταν φτάναμε.

14. Μόλις *ξαπλώσω* (πέσω) στὸ κρεβάτι, *στὴ στιγμή* (σιὸ λεπτό, εὐθύς) ἀποκοιμῶμαι.

15. Τὰ ἔργα του θυμίζουν *κατορθώματα ἡρώων*.

16. Τὸ *μοναστήρι* βρίσκεται *δίπλα* στὸ ἀκρογιάλι. *Στὴ μέση* ἢ *ἐκκλησοῦλα* καὶ γύρω τὰ κελιά τῶν *μοναχῶν*.

17. Οἱ *προπάτορες* (πατέρες) *μας* ἦταν *ἀντροιωμένοι* ἄνθρωποι.

18. Ὅταν *πλημμυρίζῃ* ὁ Στρυμῶνας *καταστρέφει* τὰ χωριά.

ΜΑΘΗΜΑ 35.

Στὸ βιβλίον τοῦ μαθητῆ δόθηκαν μόνο οἱ λέξεις τῆς πρώτης στήλης.

Ἀπομεινάρι	ἀποκόμματο, ἀπολειφάδι, ἀποφάγι, περίσσευμα ¹ .
Ἄτυχος	ἄμοιρος, κακότυχος, κακορίζικος.
Διάβολος	σατανάς, βελζεβούλης, δαίμονας, ἐξαποδῶ, ἀμελέτητος, τρισκατάρατος.
Διόλου	καθόλου, ὀλότελα.
Διορθῶνω	σιάχνω, ἐπισκευάζω, βελτιώνω, τελειοποιῶ, καλυτερεύω.
Ἐνεργητικότητα	δραστηριότητα, ζωντάνια, ὄρμη.
Ἐξαισιος	ἐξοχος, ὑπέροχος, θαυμάσιος, ἐξαιρετικός, ἐξάιρετος.
Κινῶ	κουνῶ, σαλεύω, ἀναδεύω, τινάζω, σειῶ, δονῶ.
Κολόνα	στήλη, στύλος, (ἀντιστύλι, κιόνι) ² .
Λερωμένος	λιγδωμένος, βρώμικος.
ἽΟνομαστός	περίφημος, φημισμένος, ἑακουστός.
Παλικάρι	λεβέντης, ἄντρας, ἥρωας.
Συγκρίνω	παραβάλλω, παραλληλιζῶ, ἀντιπαραθέτω.
Συλλογίζομαι	σκέπτομαι, στοχάζομαι.
Χρήματα	λεπτά, μετρητά, παράδες, ἄσπρα, ψιλὰ.

1. *ἀπομεινάρι* ἔχει γενικότερη σημασία· λένε *ἀπόκομμα*, *ἀποκόμματο* ὅ,τι ἀπόμεινε ἀπὸ νόστιμο ὑφάσματος, σανιδιοῦ, ψωμιοῦ κτλ., *ἀπολειφάδι*, τὸ μικρὸ σαποῦνι ποῦ μένει ἀπὸ τὴν πλύση, *ἀποφάγι* ὅ,τι περίσσεψε ἀπὸ τὸ φαγητό.

2. *στήλη* λέγεται γιὰ πλάκα ἢ κολόνα ποῦ στέκεται μόνη της, ἐνῶ *στύλος* εἶναι ἢ κολόνα ποῦ στηρίζει κάτι, λ.χ. τὴ στέγη, ὅπως στοὺς ἀρχαίους ναοὺς. Σπανιότερον εἶναι τὸ *ἀντιστύλι*, ἕνας πλάγιος στύλος ποῦ ὑποστηρίζει κάτι. Ἔτσι λέει ὁ Βαλαωρίτης:

Κι ὅταν τὸ δέντρο ξεραθῇ καὶ γείρῃ τ' ἀντιστύλι,
Θανάση Διάκε, κι ὁ κισσός, τὸ ξέρεις, γονατίζει.

ΜΑΘΗΜΑ 36.

Ζητήθηκε νὰ σχηματιστοῦν φράσεις μὲ τὰ συνώνυμα πού δίνεται ἐδῶ ἡ σημασία τους.

A.— Σάκος. Εἶδος θήκης ἀπὸ χοντρὸ ὕφασμα ἢ δέρμα, στενωμακροῦς καὶ ἀνοιχτῆς ἀπὸ πάνω : «θὰ σοῦ δεῖξω πόσα ἀπίδια βάζει ὁ σάκος»· σάκος ταχυδρομικὸς.—*Σακούλα*. Μικρὸς σάκος, συνήθως χάρτινος ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὕφασμα, γιὰ τὰ ψώνια, γιὰ τὸ γιαιούρι, γιὰ τὰ χρήματα κτλ. : «βαστᾶ ἡ σακούλα του», «έτοίμασε καινούρια σακούλα» εἰρωνικά, γιὰ προσδοκία κερδῶν.—*Σάκα*, θήκη πού μεταφέρει ὁ μαθητῆς τὰ βιβλία καὶ τὰ τετράδιά του ἢ ὁ κυνηγὸς τὸ κυνήγι του. — *Σακίδιο*, σακούλα στρατιωτικὴ ἢ ἐκδρομικὴ γιὰ τὸ φαγητό : «σκιζω ἓνα τσουβάλι καὶ τὸ κάνω σακίδιο» (Βενέζης).—*Ἀσκή*, Σάκος δερμάτινος γιὰ κρασί, λάδι, τυρὶ κτλ.—*Τορβάς*. Σάκος ἀπὸ μάλλινο ὕφασμα, ὅπου βάζει ὁ ἐργατικὸς τὸ φαγὶ πού παίρνει μαζί του, καὶ τὸν κρεμᾶ ἀπὸ τὸν ὄμο.—*Δισάκι*. Δύο σάκοι ἐνωμένοι στὰ στόμά τους μὲ πλατιά λουρίδα ἀπὸ τὸ ἴδιο ὕφασμα. Ὁ ὀδοιπόρος τὸ κρεμᾶ ἀπὸ τὸν ὄμο, ἔχοντας τὸν ἓνα σάκο ἐμπρὸς καὶ τὸν ἄλλο πίσω. Τὸ κρεμοῦν καὶ στὸ ζῶο ἔτσι πού ὁ ἓνας σάκος νὰ κρέμεται ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ του καὶ ὁ ἄλλος ἀπὸ τὴν ἄλλη. — *Τράστο*¹. Μικρὸς τορβάς γιὰ τὰ ζῶα. Βάζουν μέσα κριθᾶρι, πίτουρα κτλ. καὶ τὸν κρεμοῦν ἀπὸ τὸ λαμὸ τοῦ ζώου, ἔτσι πού νὰ μπορῆ νὰ τρώῃ ἀπὸ μέσα.—*Ταγάρι*. Τορβάς ἀπὸ πετσί (μικροῦ κατσικιοῦ πού ξεγδέρνεται χωρὶς νὰ ξεσκιστῆ), συνήθως στολισμένος, πού κρεμιέται σταυρωτᾶ μὲ πετσένια λουρίδα. Χρησιμεῖει στοὺς χωρικοὺς γιὰ τὰ ψώνια τους.—*Ζεμπίλι*. Σάκος ἀπὸ πλεχτὴ ψάθα μὲ δυὸ χερούλια.—*Τσουβάλι*. Μεγάλος σάκος ἀπὸ κάνναβη γιὰ ἀλεύρι, κάρβουνα κ.ά.

B.— Κουδούνη εἶναι ἡ γενικότερη ὀνομασία : τοῦ σπιτιοῦ, τοῦ σχολείου, τοῦ κριαριοῦ (μεγάλου). Εἰδικότερα ὀνομάζεται : *τροκάνι* ἓνα κουδουνάκι, ἀπὸ σίδηρο συνήθως, γιὰ τὰ μικρὰ ζῶα (πρόβατα, κατσίκια) καὶ *κυπρί* ἓνα μεγαλύτερο κουδούνι, μπρούντζινο, πού μπορεῖ νὰ φτάσῃ ὡς μιὰ ὀκά, γιὰ μεγαλύτερα συνήθως ζῶα, μουλάρια (ιδίως τὸ πρῶτο τοῦ καραβανιοῦ), τράγους ἢ γκεσέμια (*μπροστάρηδες*). Τὸ κυπρί εἶναι χυτὸ, ἐνῶ τὸ τροκάνι καὶ τὸ κουδούνι εἶναι σφυρήλατα· τὸ τροκάνι ἔχει βαρῖα *φωνή*, τὸ κυπρί *ψιλή*. Ἐννοεῖται ὅτι κατὰ τόπους ἀλλάζει κάπως ἡ γλωσσικὴ χρῆσις.—*Κουδουνίστρα* εἶναι παιγνίδι γιὰ μορὰ παιδιᾶ.—*Καμπάνα* εἶναι μεγάλο κουδούνι, ιδίως τῆς ἐκκλησίας.—*Σήμαντρο*, σιδερένιο ἔλασμα ἢ ξύλινη σανίδα, πού χρησιμεύει γιὰ καμπάνα σὲ μοναστήρια καὶ σὲ ξωκλήσια (ἦταν ἄλλοτε γενικότερη ἢ χρῆσις του πρὶν καθιερωθῆ ἢ καμπάνα). Τὸ «Μέγα Μοναστήρι» τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ ἔχει «ἑξακόσια σήμαντρα καὶ ἑξήντα δυὸ καμπάνες». Ὁ Σολωμὸς στὴν «Τρελὴ μάννα» μεταχειρίζεται τὸ σήμαντρο στὴ σημασίᾳ τῆς καμπάνας : «Γκλάν γκλάν τὰ σήμαντρα τῆς ἐκκλησίας... Γκλάν γκλάν παράδερενε μὲ τὰ γλωσσίδια»².

1. Εἶναι τὸν *τάγιτρον* τῶν Βυζαντινῶν, ἢ σακούλα πού ταγίζονταν τ' ἄλογα, πού ἔπειραν τὴν *ταγή* (τροφή) τους.

2. Διάφορα εἶδη κουδουνῶν ἀναφέρει ὁ Χρηστοβασίλης, Διηγήματα τῆς στάνης 1898, «Ὁ Κουτσογιάννης» σ. 53) καὶ ὁ Βλαχογιάννης στὰ «Προϋλιά» του, «Τὰ κουδούνια» σ. 235-240.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΟΡΙΣΜΟΣ

ΜΑΘΗΜΑ 37.

1. Φωλιά.	13. Πρύμνη.	26. Στοιχερό ⁴ .
2. Μονιά.	14. Κουπαστή.	27. Σφεντόνα
3. Θαλάμη (θαλάμι).	15. Δέση.	28. Δικράνι.
4. Σκαντζόχοιρος.	16. Ξέρες.	29. Χερόβολο.
5. Γούτος.	17. Σταυροδρόμι (δίστρα-	30. Δεμάτι.
6. Δαγκάνες (δαγκανά-	18. Τρίστρατο. το).	31. Θημωνιά ⁵ .
ρια).	19. Λόξες.	32. Κατώγι.
7. Πλοκάμια.	20. Λύτρα, (ξαγορά).	33. Καρδάρια.
8. Χαμαιλέοντας.	21. Κοντορεβιθούλης.	34. Φέτα.
9. Σκορδομουτιά.	22. Δράκος.	35. Φλούδα.
10. Ξέφωτο ¹ .	23. (Λερναία) "Υδρα ²	36. Σκελίδα.
11. Ίξός, (μελάς).	24. "Αργος ³ .	37. Λοβός, (κριτσανή-
12. Πλώρη.	25. Σειρήνες ² , (Γοργόνες) ³ .	θρα).

ΜΑΘΗΜΑ 38.

1. Ἄρκουδιζω ⁶ , μπουσουλίζω.	3. Ξεθρακιάζω, συδαυλίζω (ξε-
θέλνω) ⁵ .
2. Ἄνακλαδίζομαι ¹ , (ξερο)τανυέ-
μαι.	4. Ἄπαγκιάζω.

1. *Ξέφωτο* λένε καὶ τὴν ἀμιόστρωτη περιοχὴ στὸ βυθὸ τῆς θάλασσης, τριγυρισμένη ἀπὸ βράχια.

2. Περισσότερα βλ. τοῦ *Τριανταφυλλίδη*, Παροιμιακῆς φράσεις, βιβλίον τοῦ δασκάλου, σ. 11, 21, 25.

3. Γιά τὸ μῦθον γιά τίς Γοργόνες, ποῦ συγχωνεύτηκαν μέ τίς ἀρχαίες Σειρήνες καί τὴ Σκύλλα, βλ. Πολίτη, Λαογραφία 3 (1911) σ. 172α. Τοῦ ἰδ., Λαογραφικά Σύμμεικτα τ. Γ' 1921, σ. 33α. Οἱ Γοργόνες ἔχουν πιστεύεται, μελωδική φωνή καί ζοῦνε στή θάλασσα· κατὰ παράδοξον καλύμνικη εἶναι ἀπὸ τῆ μέση καί πάνω ὁμορφες γυναῖκες καί ἀπὸ τῆ μέση καί κάτω ψάρια.

4. Ἄπὸ τὸ *στοιχερός*· κατὰ τόπους λένε καί *στοιχερός*, *στοιχερό*, *στοίγερος* κ.ἄ., *στόλος*.

5. Ἡ λέξις βρίσκεται ἤδη στήν Παλ. Διαθ. μέ τὴ σημασία: σωρός· ὁ τύπος *θημῶν* (ὄ) (ἀπὸ τὸ *τίθημι*) ὑπάρχει ἤδη στήν Ὀδύσσεια (ε 368).

6. Κυρίως: περπατῶ μέ τὰ τέσσερα σάν τὴν ἀρχοῦδα (ποῦ περπατεῖ ὄμως καί μέ τὰ πίσω πόδια). Καί παροιμία: «Ἐπέροι περπατούσαμε κι ἐφέτος ἀρχοδοῦμε», γιά ἀλλαγὴν στὸ χειρότερο. Τὸ *μπουσουλίζω* σημαίνει κυρίως: χάνω τὸν μπουσούλα.

7. Δηλ. κυρίως: ἀπλώνω τὰ μέλη σάν κλαδιά (καί *ἀνακλαδίζομαι*).

8. *ξεθρακιάζω*, *ξεθρακίζω* βγάζω τὴ θράκα, τὴ *θρακιά* (ἀρχ. *ἀνθρακιά*), *ξεθέλω* βγάζω τὴν *αἰθάλη*, τὴν *καπνιά*.

5. Ἀθωώνω.	13. Ἀναμαλλιάζει ³ .
6. Βαλοσαμώνω, ταριχεύω.	14. (Φτερο)ζυγιάζεται.
7. Ἀπογειώνομαι.	15. Σταλίζει.
8. Μεταγγίζω.	16. Ἀρμενίζουν.
9. Ὀμπρίζω ¹ .	17. Ἀναδριμιάζουν, μουδιάζουν.
10. Τσιτσιρίζει ² .	18. Τρεμοκουκουρίζουν.
11. Τσιρίζουν ² .	19. Φριμάζει.
12. Νιαουρίζει, γαβγίζει, χλιμιντρᾶ,
μουγκρίζει, κακαρίζει.	20. Φεγγ(ρ)ίζει.
	21. Σκαπετῶ.

ΜΑΘΗΜΑ 39.

Στὸ βιβλίον τοῦ μαθητῆ δόθηκαν μόνο οἱ λέξεις τῆς πρώτης στήλης.

Κουφόβραση	καιρός ζεστός καὶ συννεφιασμένος (συννεφέοκαμα).
Λιοπύρι	πολὺ δυνατὴ ζέστη.
Λαγκαδιὰ	στενὴ κοιλάδα ἀνάμεσα σὲ βουνά.
Στάνη	ἐξοχικὴ μάντρα ὅπου βάζουν τὰ γιδοπρόβατα.
Γκλίτσα	ποιμνικὸ ραβδί, μακρὸ καὶ γυριστὸ ἐπάνω.
Πατερίτσα	τὸ ἐπίχρυσον ποιμαντορικὸ ραβδί τοῦ θεσπότη.
Τετραβάγγελο	βιβλίον μὲ τὰ τέσσερα εὐαγγέλια στὴ σειρά.
Καθαρὴ Δευτέρα	ἡ πρώτη Δευτέρα τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς.
Τοικνοπέφτη	ἡ πέμπτη τῆς δεύτερης ἑβδομάδας τῆς Ἀποκριᾶς.
Ἀκοίμητο καντήλι	τὸ ἄσθηστο καντήλι: στήν Ἁγία Τράπεζα ἢ στὸ εἰκονοστάσι τῶν σπιτιῶν.
Ἀλφάβητο	τὸ σύνολο τῶν γραμμάτων μιᾶς γλώσσας.
Εἰσαγωγικά	σημεῖα τῆς στίξης ποὺ μπαίνουν στήν ἀρχὴ καὶ στὸ τέλος τῶν λόγων τρίτου.
Ἀποβάθρα	μέρος τοῦ λιμανιοῦ κατάλληλο γιὰ ν' ἀποβιβάζονται οἱ ταξιδιώτες (ἐπιβάτες).
Ἀμφίβιο	ζῶον ποὺ μπορεῖ νὰ ζήσει καὶ στὴ στεριά καὶ στὸ νερό, καθὼς λ.χ. ὁ βᾶτραχος, ὁ κροκόδειλος.
Ἀλυκὴ	ἐκταση κατάλληλη κοντὰ στὴν ἀκρογιαλιά, ὅπου μὲ τὴν ἐξάτμιση τοῦ θαλασσινοῦ νεροῦ συνάξεται τὸ ἄλατι.

ΜΑΘΗΜΑ 40.

1. Διχάλα ⁴ .	3. Ἀναμέλα ⁶ , λαβύρινθος.	4. Σαμαράκια, (σαμάρια).
2. Ἀθέρας ⁵ .		

- Εἶναι τὸ ἀρχ. ῥήμα *διχάλλω*, *διχάλλω* (διχάλλω), ὑγραίνω, βρέχω, δροσίζω.
- Ἡ λέξη μπορεῖ νὰ δώσῃ ἀφορμὴ νὰ γίνη λόγος γιὰ ὀνοματοποιεῖς.
- Σὲ μερικὰ μέρη λένε καὶ *ἀνασσοιτισσοῦσεται*.
- Διγότερο κοινὸ εἶναι τὸ *δικράνι* καὶ οἱ δύο λέξεις εἶναι ἀρχαῖες, (*διχάλλον*, *δίχαλος* καὶ *δικράνον*).
- Εἶναι τὸ ἀρχαῖο *ἀθή-ἀθέρος*, ποὺ λεγόταν καὶ γιὰ τὴν αἰχμὴ τοῦ ὄπλου.
- ἀναμέλα* ὀνομάζεται κυρίως τὸ μεταξοσκουλήκι ὅταν γίνεται ψυχὴ, καὶ μεταφορικὰ ὁ ἐλικόμορφος λαβύρινθος τοῦ αὐτίου, ποὺ μοιάζει μ' ἐκεῖνο.

5. Σίσιλο, λάβρα ¹ .	15. Χαραυγή.	26. Περατίκι.
6. Αλαδάδια, σκουλαρίκια.	16. Ψαροκόκαλο.	27. Τροπάρι.
7. Λαιμαριά.	17. Στέπες.	28. Καλονάρχης.
8. Ροβόχινο ² .	18. Γλωσσίδι.	29. Σολέα ⁵ .
9. Ζεύλα.	19. 'Αμβροσία.	30. Πρόπαππος.
10. Τροχιά.	20. Χασμωδία.	31. 'Ετεροθαλή ⁶ .
11. Δορυφόρος.	21. Πέραμα.	32. 'Αδερφοποιτός, βλάμης, σταυραδέρφι.
12. Φάσεις.	22. Λάχνισμα ⁴ .	33. Χατζής.
13. Τηλεσκόπιο.	23. Κομποσκοίνι.	34. Κύκλωπας.
14. Σούρουπο ³ .	24. Σήμαντρο.	35. Κένταυρος.
	25. Νεράτιδες.	

ΜΑΘΗΜΑ 41.

1. Μονόφθαλμος ⁷	5. Φαφούτης.	8. 'Ανάπηρος ⁹ .
2. Τυφλός, (στραβός).	6. Σπανός.	9. Κουτσός ¹⁰ .
3. Κουφός.	7. 'Ορφανό, πεντάρ-
φανο.	10. Κουλός ¹¹ .
4. Φαλακρός ⁸ .		11. Τρελός.

1. Οί δύο λέξεις συνηθίζονται και για τή μεγάλη ζέση.

2. *ροβόχινο*, όπως δηλ. οί κόκκοι από τὸ *ρόβι*, εἶδος φυτοῦ, ποῦ ὁ καρπὸς του χρησιμεύει γιὰ τροφή τῶν βοδιῶν (ἀρχ. *σροβος*), (ἀπ' ὅπου καὶ τὸ χωριὸ στὴν Εὐβοία οἱ *Ροβιές*). Τὸ χαλαρὸ πάλι χιόνι, οἱ νιφάδες, λέγεται *βαμπακούλα*.

3. *σούρουπο*, καὶ σὲ μερικά μέρη *σύρουπο*, ἡ ὥρα ποῦ *συρρῶναι*, θολῶνει ὁ ἀέρας, σκοτεινιάζει.

4. Εἶναι ὁ κληρὸς, ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ *λαγγάνω-ἔλαχον*, ποῦ τὴν ξαναβρίσκουμε στὸ *λαγρός*, *λαχῆτο* καὶ στὸ ἀρχ. *λάχσεις* (μιὰ ἀπὸ τὶς τρεῖς Μοῖρες).

5. Ἡ λέξη σήμαινε κυρίως *σανδάλιο* καὶ ἔρχεται ἀπὸ τὸ λατινικὸ *solea* (ἀπὸ ἐδῶ καὶ τὸ ἰταλικὸ *soia*, ἕλλ. *σόλια*). Στὴν ἐκκλησιαστικὴ μας γλῶσσα καθιερώθηκαν πολὺ νωρὶς καὶ ἄλλες λέξεις ἀπὸ τὰ λατινικά: *φαιλόνιο*, *σακελλάριος*, *ράσο*, *μανούλι*, *ἀντι-μήνιο* (σύνθετο ἀπὸ τὸ λατ. *mensa* ποῦ ἔχομε καὶ στὸ *μεσάλι*, *μισάλι*), *μάγκιπας* κτλ.

6. Καλύτερα ξεχωρίζονται τὰ ἑτεροθαλῆ παιδιὰ μὲ τὰ ἐπίθετα *δμομήτριος* ἀπὸ τὴν ἴδια (μόνο) μητέρα καὶ *δμοπάτριος* ἀπὸ τὸν ἴδιο (μόνο) πατέρα. *Ἀλληλαδέφρια* πάλι, καὶ συχνότερα *μηλαδέφρια*, ἢ *ἀλληλοπρόγονα*, *λυκοπρόγονα* λέγονται τὰ παιδιὰ ποῦ οἱ γονεῖς τους τὰ εἶχαν ἀποχτήσει ὁ καθένας ἀπὸ τὸν πρῶτο του γάμο, πρὶν παντρευτοῦν μαζί, καὶ ἐπομένως εἶναι ἀδέφρια ἴμνο τυπικά (*ξεναδέφρια*).

7. Ἡ λαϊκὴ γλῶσσα ἔχει καὶ τὸ *μονομάτης*, *μονόματος* παροιμ.: «στὸς στραβὸς βασιλεύει ὁ μονομάτης».

8. Ἡ λαϊκὴ γλῶσσα ἔχει καὶ τὸ *κασίδης*, (κυρίως γιὰ ὅποιον τοῦ πέφτουν οἱ τρίχες τοῦ κεφαλιοῦ), αὐτὸ ὅμως λέγεται καὶ μὲ μειωτικὴ σημασία.

9. Τὸ *ἀνάπηρος* εἶναι λόγια λέξη ποῦ χρησιμοποιήθηκε ἀρχικὰ γιὰ τὸν «ἀνάπηρο» τοῦ πολέμου, ἄρχισε ὅμως νὰ παραμερίζη τὸ *σακάτης* καὶ νὰ τὸ κἀνῃ νὰ φαίνεται ὁμότερο⁹ λέγεται ὡστόσο καὶ τὸ *σακάτης* συχνά, ἀλλὰ καὶ μὲ προσβλητικὴ σημασία, καὶ διατήρησε καὶ τὰ παράγωγά του.

10. Λέγεται καὶ ὅταν λείπουν καὶ τὰ δύο πόδια.

11. Λέγεται καὶ ὅταν λείπουν καὶ τὰ δύο χεῖρα.

12. Ἄρρωστος.	16. Βραδύγλωσσος, τραυ-
λός.	20. Χῆρος, (χηριός) *.
13. Σκλάβος, δοῦλος.	17. Τσευδός '.	21. Ἐρημη.
14. Δειλός.	18. Χῆρα.	22. Μαραμένο.
15. Σημαδιακός, (σημα-
δεμένος).	19. Ὀρφανό *.	23. Στεγνό, ξερό.

ΜΑΘΗΜΑ 42.

1. Χειμαδιό.	14. Σαραντάημερο.	27. Διχοτόμος.
2. Χαλικιάς.	15. Χάρος.	28. Ὠτολόγος.
3. Ποῦντος, βούθουνας *.	16. Μοῖρες.	29. Ρινολόγος.
4. Πηδηστρες.	17. Σπιλιάδα.	30. Στιγμαία.
5. Φτερωτή.	18. Τορός, (ντορός):	31. Ἐξακολουθητικά.
6. Μυλαύλακο.	19. Φουρκί.	32. Τηλέφωνο.
7. Κάλανη, κάλανος.	20. Τυφλοπάνι.	33. Ἡμισίχιο.
8. Σάρα, (χαλικουριά).	21. Τὸ αὐτί.	34. Ἀνακοχή.
9. Ἀπάνεμο, ἀπάγκιο.	22. Ἡ μύτη.	35. Καραβάνι.
10. Φορτωτήρα.	23. Ὀμόγλωσσος.	36. Κρατήρας.
11. Πεντοζάλης *.	24. Μοιρολάτρησ.	37. Ὀμηρος.
12. Τρίμερα.	25. Αὐτόπτης.	
13. Τρίμερο.	26. Αὐτήκοος.	

ΜΑΘΗΜΑ 43.

1. Ἄλοσάχνη *.	9. Ριζοβούνι.	16. Ἴπποκόμος.
2. Κλήδονας.	10. Θερμόμετρο.	17. Θερμοίμα.
3. Ἀμίλητο νερό.	11. Βαρόμετρο.	18. Οἰνολογία.
4. Ἀποχή.	12. Λεοντή.	19. Ἴχθυολογία.
5. Τραγάνα.	13. Καλογερόπαπας, (ε-
ρομόναχος).	20. Μονόλογος.
6. Καμάκι.	14. Ὀφθαλμικός.	21. Παναθήναια.
7. Ἀπόχη.	15. Ἴπποδρομίες.	22. Σεισάχθεια.
8. Πεζόβολος.		23. Πνύκα.

1. Σὲ μερικά μέρη λέγεται καὶ ὁ παλιότερος τύπος *ψευδός* (ἡ λέξη ἔρχεται ἀπὸ τὸ *ψυδής*).

2. Κατ' ἐξοχὴν *ορφανό* λέγεται τὸ παιδί πού ἔχασε τὴ μητέρα του· *κοιλάρανο* λέγεται τὸ παιδί πού ἔχασε πρὶν ἀκόμη γεννηθῆ τὸν πατέρα του.

3. Τὸ *χηριός* συνηθίζεται μόνο σὲ λίγα μέρη, εἶναι ὅμως συχνὰ χερίσμο ἐπειδὴ μᾶς βοηθεῖ ν' ἀποφύγουμε τὴν ὀμωνυμία τοῦ *χηρος* μὲ τὸ *χοῖρος*.

4. Εἶναι ὁ *βόθυνος* τῶν ἀρχαίων (βόθρος, λάκκος). «Τυφλὸς ἐὰν τυφλὸν ὀδηγῆ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται» Ματθ. 15, 14.

5. Ὀνομάστηκε ἐτσι ἀπὸ τὰ πέντε *ζάλα* (βήματα) πού τὸν ἀπαρτίζουν.

6. Λέγεται κατὰ τόπους καὶ *ἀλοσάχνη*, *ἀλατάρη*, *ἀφράλα* κτλ. Γιὰ τὴ σημασία αὐτῆ τῆς *ἀλοσάχνης*, χωρὶς ἄλλο ἀρχαία, ὅπως καὶ ἡ λέξη, δὲν ἔτυχε νὰ ἔχωμε μαρτυρία ἀπὸ τ' ἀρχαία κείμενα πού διατηρήθηκαν.

24. Ὀστρακισμός.	30. Ναός.	36. Μπαϊράμι.
25. Ἄρειος πάγος.	31. Ἐκκλησία.	37. Ραμαζάνι.
26. Δούρειος ἵππος.	32. Συναγωγή.	38. Μάννα (τὸ)
27. Ξενηλασία.	33. Τζαμί.	39. Εὐαγγέλιο.
28. Πορφυρογέννητος.	34. Παγόδα.	40. Κοράνι.
29. Ἰνδιάνοι ¹ .	35. Λιτανεία.	41. Πεντάτευχος.

ΜΑΘΗΜΑ 44.

Στὸ βιβλίον τοῦ μαθητῆ δόθηκαν μόνο οἱ λέξεις τῆς πρώτης στήλης.

1. Κατάρτι	μακρὺ κοντάρι στὸ πλοῖο ὅπου στηρίζονται τὰ πανιά.
2. Πρύμνη	τὸ πίσω μέρος τοῦ πλοίου.
3. Πλώρη	τὸ ἔμπρὸς μέρος τοῦ πλοίου.
4. Περαιματάρης	ἐκεῖνος ποὺ περνᾷ μὲ τὸ πέραμα τοὺς διαβάτες ἀπὸ τῆ μιᾶ στήν ἄλλη ὄχθη.
5. Μετόχι	κτῆμα τοῦ μοναστηριοῦ ἔξω ἀπὸ τὴν ἄμεση περιοχὴ του.
6. Κόλλυβα	αιτᾶρι βρασμένο, ἀνακατωμένο μὲ σταφίδα, ζάχαρη κτλ. ποὺ προσφέρεται σὰ μνημόσυνα.
7. Στασίδι	κάθισμα γιὰ τοὺς ἐκκλησιαζομένους.
8. Ἀντιμήνσιο	τραπεζομάντιλο μὲ τὴν εἰκόνα τῆς ταφῆς τοῦ Χριστοῦ, ποὺ μπορεῖ ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν Ἅγια Τράπεζα, γιὰ λειτουργία σὲ μέρος ὅπου δὲν ἔχει ἐκκλησία.
9. Ὀκτώηχι	λειτουργικὸ βιβλίον μὲ ἕμνους καὶ κανόνες ἐκκλησιαστικoὺς σὲ ὄχτῶ ἤχους.
10. Ἀντίποδες	οἱ κάτοικοι σὲ μέρος τῆς γῆς ἀντίθετο διαμετρικᾶ πρὸς ἄλλο.
11. Πολιούχος	ἅγιος, θεὸς ἢ ἥρωας προστάτης μιᾶς πόλης.
12. Μαουσάλειο	τάφος μεγαλόπρεπος ² .
13. Πόλεμος	ἀγώνας ἔνοπλος ἀνάμεσα σὲ δύο λαοὺς ἢ καὶ ἀνάμεσα σὲ δύο κόμματα τοῦ ἴδιου ἔθνους.
14. Λειχίνα	μανιτάρια καὶ φύκια ποὺ συζοῦν, χωρὶς κορμὸ καὶ ρίζες ³ .
15. Ὑπομονή	ἀρετὴ ποὺ μᾶς κάνει νὰ δεχόμαστε τὰ λάθη τῶν ἄλλων χωρὶς θυμὸ καὶ τίς δυσκολίες καὶ τὰ βάσανα τῆς ζωῆς χωρὶς παράπονο, μ' ἐγκαρτέρηση.
16. Παλικαριά	ἀρετὴ ποὺ μᾶς κάνει ν' ἀντικρίζουμε τοὺς κινδύνους χωρὶς φόβο.

1. Ἰνδιάνοι ὀνομάστηκαν οἱ ντόπιοι κάτοικοι τῆς Ἀμερικῆς ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους ὅταν πρωτοανακάλυψαν τὴν Ἀμερική, ἐπειδὴ νόμιζαν ὅτι αὐτὴ ἦταν οἱ Ἰνδίες. Ἀπὸ ἐδῶ ἔρχεται καὶ ὁ διάνος, ἀρχικὰ Ἰνδιάνος, (γαλλ. *coq d'Inde, dinde*), ἐπειδὴ οἱ Ἰσπανοὶ εἶχαν ἀνακαλύψει τοὺς διάνους στὸ Μεξικό.

2. Τὸ μαουσάλειο ὀνομάστηκε ἔτσι ἀπὸ τὸν τάφο ποὺ ἔχτισε ἡ Ἀρτεμισία σὸν ἄντρα τῆς Μαύσωλο, δυνάστη στὴν Ἀλικαρνασό (4. αἰ. π.Χ.).

3. Ἡ λειχίνα διαφέρει ἀπὸ τὸ μούσκι, μικρὸ πρᾶσινο φυτὸ, ποὺ ἀπλώνεται σὰ βελουδο σὲ ὑγρὸ ἔδαφος, σὲ βράχους, τοίχους, κορμούς δέντρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

Σημείωση. Στο βιβλίο του μαθητή του ζητήθηκε στα πρώτα μαθήματα να βρῆ «πότε λέμε τις παρακάτω παροιμίες», ἐνῶ λίγο πῶς κάτω ζητοῦμε νὰ τις «ἐξηγήσῃ», νὰ δώσῃ δηλαδή μιὰ γενικότερη καὶ πῶς ἀφρημένη ἐρμηνεία. Σύμφωνα μὲ αὐτὰ ἔγινε ἡ προσπάθεια νὰ εἶναι καὶ ἐδῶ στὰ πρώτα μαθήματα οἱ ἐξηγήσεις ὅσο ἦταν δυνατὸ πῶς ἀπλῆς καὶ συγκεκριμένες.—Κάποτε δίνεται καὶ δεύτερη ἐρμηνεία μιᾶς παροιμίας, ἐννοεῖται ὅμως ὅτι καὶ ἐδῶ δὲ θὰ ἔπρεπε οἱ ἐρμηνεῖες αὐτὲς νὰ εἶναι δεσμευτικὲς γιὰ τὸ δάσκαλο. Δὲν ἀποκλείεται ἄλλωστε νὰ ἔχουν μερικὲς παροιμίες κατὰ τόπους καὶ διαφορετικὸ νόημα.

Οἱ τοπικὲς παραλλαγές, οἱ τόσο συχνὲς στὶς παροιμίες μας, μποροῦν νὰ δώσουν ἀφορμὴ νὰ τονιστῆ τὸ φαινόμενο, καθὼς καὶ ἡ τόσο φυσικὴ ποικιλία τῆς ἀγραφῆς λαϊκῆς σοφίας.

ΜΑΘΗΜΑ 45.

1. Τὸ λέμε ὅταν κάποιος ἀπολαβαίνει κάτι πού δὲν τὸ ἀξίζει, γιὰ χατήρι ἄλλου.
2. Γιὰ ὅποιον δὲ φοβᾶται τίποτε, ἐπειδὴ ἔχει συνείδηση καθαρή.
3. Γιὰ ὅποιον ἐπιμένει πολὺ.
4. Γιὰ νὰ ἐξηγήσωμε πὼς βλάπτει ἡ κακὴ συντροφιά.
5. Γιὰ ὅποιον κάνει ἀπὸ τῆ βία του κακὴ δουλειά.
6. Γιὰ ὅποιον ἀντιλέγει σ' ἕναν ἄλλο, ἐνῶ λέει τὸ ἴδιο πράμα.
7. "Ὅταν κανεὶς δὲν εἶναι ἄξιος γιὰ τὰ μικρὰ καὶ καταπιάνεται μὲ τὰ μεγάλα.
8. "Ὅταν θέλουν νὰ μοιραστῆ μικρὸ-πράμα ἢ κάτι μὲ μικρὴ ἀξία.
9. "Ὅταν καταπιάνεται κάποιος δύσκολη δουλειά μὲ ἀσήμαντα μέσα.
10. "Ὅταν βιάζεται κανεὶς νὰ τελειώσῃ, μὰ δὲν μπορεῖ γι' αὐτὸ νὰ κάμῃ τίποτε σωστό.
11. Γιὰ ὅποιον βαριέται νὰ κάμῃ μιὰ δουλειά καὶ βρίσκει ὄλο δικαιολογίες γιὰ τὸ χασομέρι του.
12. Γιὰ ὅποιον συνάζει σιγὰ σιγὰ μὲ ὑπομονή, ἢ: Τὸ λίγο λίγο γίνεται μὲ τὸν καιρὸ πολὺ.
13. Γιὰ κάποιον πού ἀργὰ ξεκινᾷ γιὰ κάτι ἢ τὸ καταπιάνεται ἀργά.
14. "Ὅταν μιλοῦν γιὰ πράματα γνωστὰ σ' ἕναν πού τὰ κατέχει.
15. "Ὅταν κάποιος ξεφεύγοντας ἀναθέτῃ σὲ ἄλλον τῆ δουλειά πού τοῦ ζητήθηκε.

ΜΑΘΗΜΑ 46.

1. Τὸ λέμε γιὰ κάποιον ποὺ ὑποστηρίζει τοὺς δικούς του, τὰ συμφέροντά του, τὶς πράξεις του.
2. Τὸ λέμε γιὰ περιστατικὰ ἀπροσδόκητα, γιὰ ἀλλαγές ποὺ δὲ βαστοῦν πολὺ¹.
3. Λέγεται γιὰ τὸν ἄβουλο, τὸν τεμπέλη, ἢ τὸν ἀγαθὸ ποὺ τὰ θέλει ὅλα ἔτοιμα.
4. Λέγεται ὅταν τὰ πράγματα μπορῆ νὰ μὴν εἶναι ὅπως φαίνονται, ἀλλὰ ἔχουν καὶ δυσκολίες ποὺ θὰ φανοῦν στὸ τέλος.
5. Λέγεται γιὰ ὅποιον ζητεῖ ἢ περιμένει νὰ καλοπερνᾷ κάθε μέρα, ἐνῶ ἡ περίσταση δὲν εἶναι πάντα τὸ ἴδιο εὐνοϊκῆ.
6. Λέγεται γιὰ ὅποιον δείχνει προσοχὴ καὶ νοιάζεται κάτι ὑπερβολικὰ στὴν ἀρχή, καθὼς καὶ γιὰ ὅποιον δείχνει προσοχὴ καὶ ἐκτίμηση στοὺς ἀνθρώπους μόνο στὴν ἀρχὴ τῆς γνωριμίας τους.
7. Λέγεται ὅταν πρόκειται γιὰ τὸ ἴδιο πάντα πράγμα (πβ. μάθ. 45, ἀρ. 6).
8. Λέγεται ὅταν εἶναι τὰ πράγματα εὐκόλα 'καὶ πᾶνε ὅλα καλά, ἢ καὶ ἀντίθετα, γιὰ ἕναν ποὺ καταπιάνεται μὲ κάτι μεγαλύτερο ἀπὸ τὴ δύναμὴ του καὶ τὴν παθαίνει.
9. Γιὰ κάποιον ποὺ ἀπὸ τὰ λόγια του ἢ τὰ φερσίματά του τὸν νομίζαμε πρὸ πλοῦσιο ἢ πρὸ σπουδαῖο ἀπ' ὅ,τι εἶναι ἀληθινά.
10. Πορεύου ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμὴ σου.
11. Γιὰ ὅποιον τὴν παθαίνει μὲ τὸ ν' ἀνακατεύεται σὲ κακὲς δουλειές ἢ μὲ ἀνθρώπους ἀνάξιους καὶ κακόπιστους.
12. "Ὅταν εἶναι εὐκόλη ἢ περίσταση, ἢ δουλειά, καὶ μπορεῖ εὐκόλα νὰ πετύχη ὁ καθένας.
13. "Ὅταν εἶναι ἀδύνατο νὰ πετύχη κανεὶς κάτι καὶ χάνη τὸν καιρὸ του ἄδικα.
14. "Ὅταν οἱ νεώτεροι δείχνουν τὶς ἴδιες ιδιότητες μὲ τοὺς μεγαλύτερους τους, ἢ: ὅταν οἱ ὑποταχτικοὶ συμφωνοῦν μὲ τοὺς ἄρχοντες.
15. Λέγεται γιὰ ὅποιον πάντα ἀνακατεύεται παντοῦ (καὶ φαίνεται ἔτσι ἀπαραίτητος σὲ πολλὲς ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς).
16. "Ὅταν συνεταιριζόμαστε μὲ κάποιον ποὺ δὲν ἀξίζει ἐμπιστοσύνη.
17. "Ὁ φτωχὸς δίνει μεγάλη σημασία στὴν καλοπέραση, ἢ: Συνηθίζει νὰ νοιάζεται περισσότερο γιὰ τὸ τί θὰ φάη παρὰ γιὰ ἄλλα ἔξοδα καὶ γιὰ ἀποταμίευση.
18. "Ὅταν κανεὶς νοιάζεται μὲ τὸ παραπάνω γιὰ μικροπράγματα, παραμελῶντας ὅσα θὰ ἔπρεπε κυρίως νὰ φροντίζη.
19. Γιὰ ὅποιον κάνει ἀτάραχος τὸ κέφι του χωρὶς νὰ προσέχη ὅσα γίνονται γύρω του ἢ φροντίζει ἄκαιρα γιὰ ἀσήμαντα πράγματα.
20. Γιὰ ὅποιον δείχνεται ἄξιος σὲ δύσκολες περιστάσεις.

1. Στὸ βιβλίον τοῦ μαθητῆ τυπώθηκε ἀπὸ ἄβλεψία στὴν 1 ἐκδ. *τάμα ἀντί θάμα*.

ΜΑΘΗΜΑ 47.

1. "Άλλαξε ό Μανολιός κι έβαλε τὰ ρουχα άλλιώς.
2. "Ο Μανόλης με τὰ λόγια χτίζει άνώγια και κατώγια.
3. Κόψε ξύλο, κάμε Άντώνη κι από πλάτανο Μανόλη.
4. "Όπου τάβλα και τραπέζι, κι ή κυρά Μαριά στη μέση.
5. Τά'χει ή Μαριά στο νού της, βλέπει τα και στ' όνειρό της.
6. Χόρευε, κυρά-Μαρού, κι έχε κι έννοια του σπιτιού.
7. "Όλα τά'χει ή Ζαφειρίτσα, μόνο ό φερετζές της λείπει.
8. Κατά μάνα, κατά κύρη έκαμαν και γιό Ζαφειρή.
9. Παστρική, καλή ή Θεόδώρα τὸ ταρούχι στο τσουκάλι!
10. Βρῆκε ό Φίλιππος τὸ Ναθανάη λ.
11. "Όσα ξέρει ό Κωσταντής δέν τὰ ξέρει άλλος κανείς.
12. Τὰ ίδια, Γιάννη μου, τὰ ίδια, Κωσταντή μου.
13. Λαγός τη φτέρην έσειε, κακό της κεφάλης του.
14. "Άλλα τὰ μάτια του λαγού κι άλλα της κουκουβάγιας.
15. Δύο λαγούς άν κυνηγᾶς, κι οί δυο θενά σου φύγουν.
16. "Όπου γάϊδαρος κι αὐτὸς σαμάρι.
17. Δυὸ γάϊδαροι μαλώνανε σὲ ξένον άχερώννα.
18. "Όσα δὲ φτάνει ή άλεπού, τὰ κάνει κρεμαστάρια.
19. Τί γυρεύει ή άλεπού στο παζάρι;
20. Κι ή άλεπού στον ύπνο της πετειναράκια βλέπει.
21. "Όταν λείπη ή γάτα χορεύουν τὰ ποντίκια.
22. "Ό ποντικός στην τρύπα του μεγάλος νοικοκύρης.
23. "Η κότα πίνει τὸ νερό, κοιτάει και τὸν οὐρανό.
24. Κολοιός και κολοιός από τὸ ίδιο βαρέλι.
25. Έδω σὲ θέλω, κάβουρα, νά πηδᾶς στὰ κάρβουνα.

1. Λέγεται όταν κάποιος λήη ή κάνη τὸ ίδιο πράμα με διαφορετικό τρόπο.
2. Για όσους λένε λόγια και δέν τὰ κάνουν έργα.
3. Περιπαιχτική για τούς όχι πολὺ μυαλωμένους.
4. Για κάποιον πὸν χώνεται παντοῦ άκάλεστος.
- 5,20. Για όποιον βλέπει στον ύπνο του εκείνα πὸν έπιθυμεί.
6. Για κάποιαν πὸν παραμελεί τὸ σπιτικό της για τὴ διασκέδαση.
7. Για κάποιον πὸν ζητᾶ πολυτέλειες δυσανάλογες με τὴν κατάσταση του.
8. Για τὸ παιδί πὸν μοιάζει με τούς γονεῖς του.
9. Λέγεται για νοικοκυρᾶ άκατάστατη και βρώμικη.
10. Για ανθρώπους πὸν ταιριάζουν ή πὸν εἶναι πάντα μαζί.
11. "Όποιος ένδιαφέρεται για κάτι μπορεί νά τὸ νοιαστὴ καλύτερα από τούς άλλους. ("Έτσι και : όσα ξέρει ό νοικοκύρης δέν τὰ ξέρει ό κόσμος όλος).
12. "Όταν δέν άκούη κανείς τις νουθεσίες αλλά έπιμένη στὰ δικά του.
13. Για κάποιον πὸν χωρίς νά τὸ καταλάβη έτοιμάζει ό ίδιος τὴν καταστροφή του.
14. Για κάποιον πὸν προσπαθεῖ νά συγκρίνη τ' άνόμοια.
15. Για κάποιον πὸν προσπαθεῖ νά κάμη πολλά πράματα μαζί, κι έτσι δέν πετυχαίνει κανένα.

16. Για όποιον έκμεταλλεύεται τούς καλόβολους.
17. Για όσους άνακατευόνται σέ ζητήματα πού δέν τούς πέφτει λόγος.
18. Για περιττές δικαιολογίες πού δίνονται από κάποιον για κάτι πού δέν μπορεί νά τó πετύχη.
19. Δέν πρέπει ν' άνακατευόμαστε σέ ξένες δουλειές.
21. "Όταν λείπη ή επίβλεψη, κάνει ό καθέννας ό,τι τού άρέσει.
22. "Ό καθέννας μπορεί νά ζη στό σπίτι του όπως τού άρέσει.
23. "Όταν βγαίνει κανείς κερδισμένος, έπειδή δέν ξεχνά νά δείχνη τήν εύγνωμοσύνη του, ή : μήν ξεχνάς νά εύχαριστήσ για κάθε καλό πού χείρεσαι.
24. Για πράματα πού δέν είναι άκριβώς τά ίδια.
25. Στη δύσκολη περίπτωση δείχνεται ό ικανός και ό άξιος.

ΜΑΘΗΜΑ 48.

1. Για ννης κερνά και Γιάννης πίνει.
 2. 'Ακόμη δέν τόν είδαμε και Γιάννη τόν έβγάλαμε.
 3. Φοβάται ό Γιάννης τó θεριό και τó θεριό τó Γιάννη.
 4. Τι έχεις, Γιάννη;—Τ' είχα πάντα.
 5. "Όπου Γιάννης μάλαμα.
 6. Σαράντα πέντε Γιάννηδες ένός κοκόρου γνώση.
 7. Κόψε ξύλο, κάμε Γιάννη. ('Από Γιάννη ό,τι ξύλο κόψης κάνει).
 8. "Όλος ό κόσμος δώδεκα κι ή Πόλη δεκαπέντε.
 9. 'Από τήν Πόλη έρχομαι και στήν κορφή κανέλα.
 10. Ρωτώντας πās στήν Πόλη,
 11. 'Εμπρός στα γένια πάει ή κούπα.
 12. Δέν κρέμεται ή γνώση από τά γένια.
 13. "Όποιος έχει τά γένια έχει και τά χτένια.
 14. "Όλα γίνονται, μόνο τού σπανού τά γένια δέν γίνονται.
 15. "Όποιος έχει τά γένια τρώει με τó δεσπότη.
 16. Για τó γαμπρό γεννά κι ό κόκορας, και για τó γιό μητ' ή κότα.
 17. Χωρίς γαμπρό γάμος δέ γίνεται.
 18. Χίλιες όι ύφες τού γαμπρού, χίλιοι όι γαμπροί τής ύφης.
 19. "Όλη ή βδομάδα τού γαμπρού κι ή Κυριακή τής ύφης.
 20. Γέλα με νά σε γελώ, νά περνούμε τόν καιρό.
 21. "Όποιος έγέλα τó ταχύ, κλαίει πριχού βραδιάση ('Ερωφίλη).
 22. "Ας γελάμε κι άς πηδάμε, για νά λέν πώς δέν πεινάμε.
 23. Δυό γελούν, κάτι ξέρουν: ένας γελά, τρελός είναι.
 24. "Όλοι γελάν μ' έμένανε κι έγώ γελάω μ' όλους.
 25. "Αγιος πού δέ θαυματουργεί λιβάνι δέν τού καίνε.
 26. Κάθε άγιος κι ή γιορτή του.
 27. Καθέννας με τόν άγιο του.
1. Λέγεται για όσους άγωνίζονται για τó δικό τους συμφέρον.
 2. Δέν πρέπει νά είμαστε πολύ βιαστικοί στήν κρίση μας ή στήν άπόφασή μας.
 3. Για δυό πού καθέννας τους φοβάται τόν άλλο.
 4. Για όποιον ξαναπαθαίνει τó ίδιο πράμα.
 5. 'Επαινετική για τούς Γιάννηδες.

- 6,7. Πειραχτική για τους Γιάννηδες.
8. *Έπαινος για την πρωτεύουσα που ξεχώριζε με τον πλούτο της και με τη ζωή της.
9. Για λόγια ασυνάρτητα, (Άρες μάρες).
10. Ρωτώντας τους άλλους μπορεί να πετύχουμε και τα πιο δύσκολα πράγματα.
11. Πρώτα τιμά κανείς πρόσωπα σεβαστά.
12. Τη γνώση δέν τη δίνει πάντα ή ηλικία ούτε ή ανώτερη θέση.
13. *Όποιος έχει σκοτούρες ξέρει και πώς να ξεμπλέξει (και δέ χρειάζεται συμβουλές των άλλων).
14. Για κάτι που είναι των αδυνάτων αδύνατο να γίνη.
15. Συχνά τιμούν οι άρχοντες τους δυνατούς.
16. Λέγεται (στ' άστεϊα) για περιποίηση που γίνεται σε καινούριο γνώριμο, ενώ παραμερίζονται οι παλιοί.
17. Για αυτονόητα πράγματα.
18. Για όσους διαλέγουν άφοϋ τὸ συλλογιστοϋν πολύ.
19. *Ο καθένας θά τιμηθῆ όταν θά ἔρθῃ ἢ σειρὰ του.
20. Για ὅποιον προσπαθεῖ νὰ γελάσῃ κάποιον πού τὸν κατάλαβε.
21. Για τὴν ἔξαφνῃ ἀλλαγὴ στὴν ἀνθρώπινῃ ζωῇ τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς δυστυχίας.
22. Λέγεται γιὰ ὅσους προσπαθοῦν νὰ κρύψουν τὴ στενοχώρια τους με προσποιημένη εὐθυμία.
23. *Όποιος γελά μόνος του δέν εἶναι στὰ καλά του.
24. Για ὅσους ἔχουν πεποίθησι στὴ γνώμη τους καὶ ἀδιαφοροῦν γιὰ τὸ πὼς θά τούς κρίνουν οἱ ἄλλοι.
25. *Όποιος δέ βοηθεῖ τοὺς ἄλλους νὰ μὴν περιμένη ἀπὸ αὐτοὺς βοήθεια.
26. Πρέπει νὰ τιμοῦμε τὸν καθένα με τὴν ἀξία του.
27. Καθένας τιμά ἐκεῖνον πού τοῦ ἀρέσει ἢ καθέννας μπορεῖ νὰ ἔχῃ τὴ δική του γνώμη.

ΜΑΘΗΜΑ 49.

1. ἀφέντη — *Όλα εἶναι ἄνω κάτω.
2. καρφί — Για τὸ φιλάργυρο, πού γιὰ νὰ κἀνῃ οἰκονομίες σὲ μικροπράματα ζημιώνεται ἄλλοῦ πολὺ περισσότερο.
3. σαμάρι — *Άλλος φταίει καὶ ἄλλος τὴν παθαίνει.
4. λουκάνικα — Πέρασαν τὰ καλὰ, εὐτυχισμένα χρόνια.
5. ἔχει τὰ μισὰ — (*Ἡ ζημιὰ μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ, μὰ) ὅποιος προσέχει παθαίνει λιγότερα.
6. οὔτε στὸ σακούλι — Για κείνον πού εἶναι ἀνοικονόμητος.
7. βρῆκε τὸ καπάκι — Βρίσκει καθέννας τὸν ὁμοῖό του.
8. κι ἄλλο μονοπάτι — *Ο ἀξίος βρίσκει λύση καὶ στὴ δύσκολη περίστασι.
9. πεπόνι — Δέ φτάνει νὰ κατέχουμε κάτι, μὰ πρέπει καὶ νὰ εἴμαστε ἀξιοὶ νὰ τὸ χρησιμοποιήσωμε.

10. και δάκρυ — Λέγεται για κάτι ωφέλιμο ίσως, μα και δυσάρεστο και ανεπιθύμητο.
11. τὰ γένια — Λιγεται για εύκολη δουλειά. Τις εύκολες δουλειές είναι πολλοί πρόθυμοι να τις κάνουν.
12. Παντελή μου — Πάντοτε τὰ ίδια (πάντα ο ίδιος).
13. θωριά — 'Ο εύπορος μπορεί να παρουσιάζεται καλύτερα.
14. γλώσσα — 'Ο ανεξάρτητος οικονομικά μπορεί να μιλή πιό ελεύθερα.
15. έχει και τὰ χτένια — 'Οποιος κατέχει κάτι τό νοιάζεται καλύτερα.
16. πετραχήλια — 'Υπόσχεται πολλά και δυσκολοκατόρθωτα.
17. κρεμαστάρια¹ — Λέγεται για εκείνον που προσπαθεί να δικαιολογήσει τήν αδυναμία του να κάμη κάτι.
18. δαγκάνει — Δέν πρέπει να φοβούμαστε όσους φωνάζουν πολύ και ξεθυμαίνουν με τὰ λόγια.
19. μίκρανε — Λέγεται για τὰ παιδιά που μεγαλώνουν και δέν τούς έρχονται πιά τὰ ρούχα τους.
20. αύγό. — Καλύτερα κάτι μικρότερο και βέβαιο παρά κάτι πιό μεγάλο μα άβέβαιο.

ΜΑΘΗΜΑ 50.

1. 'Όταν υπάρχουν ανάγκες δικές σου ή τών δικών σου, μην κοιτάζης να βοηθής άλλους.
2. Νά είσαι προνοητικός.
3. 'Όταν λείπουν οι απαραίτητες ικανότητες ή προϋποθέσεις για κάτι, δέν μπορούμε να πετύχωμε, όσο και να προσπαθούμε.
4. Για άτολμους ανθρώπους, που παραιναι προνοητικοί, λέγεται σήμερα και με τή σημασία: δυο μαζί πετυχαίνουν καλύτερα.
5. Για όσους ξεχνούν αυτούς που δέν τούς έχουν πιά ανάγκη.
6. 'Υπακοή χωρίς συζήτηση.
7. 'Ο σπάταλος δέν μπορεί να κάνη οικονομίες.
8. Για έναν που για να έχη τήν ήσυχία του δέ ζητᾶ τίποτε από κανένα.
9. 'Η τύχη αλλάζει εύκολα. Θα έρθη μέρα που θα δικαιωθούμε, θα έρθη και ή σειρά μας.
10. 'Ο καθένας κάνει ό,τι του άρέσει. Δέν υπάρχει τάξη.
11. Για όσους βρίσκουν πιό λίγα απ' όσα τούς υποσχέθηκαν. Για κακό ύπολογοισμό ή για όσους υπερτιμούν τή δύναμή τους.
12. Για πράμα άσυνήθιστο, παράξενο.
13. Χωρίς δουλειά δέν έχει προκοπή.
14. 'Η τιμωρία έρχεται ακόμη και από εκεί που δέν τήν περιμένομε.

1. Δένε τή λέξη στα χωριά και για καρπούς κρεμασμένους από τή σκεπή για να διατηρηθοῦν ως τό χειμώνα.

15. Λέγεται σέ ὅποιον ἔδειξε πραγματική διάθεση νά μᾶς βοηθήση, ἢ καί μόνο τῆ διάθεση (ειρωνικά τότε).
16. "Όταν δέ λέμε κάτι ἀπευθείας ἀλλά ἔμμεσα, μέ ὑπαινιγμούς.
17. Γιὰ κάποιον μέ πολλές κακίες καί ἐλαττώματα.
18. "Όταν καταγινόμαστε σέ κάτι, πρέπει νά δεχτοῦμε καί τὰ ἐπακόλουθά του.
19. Γιὰ τοὺς πλεονέκτες.
20. "Όταν κυβερνοῦν πολλοί, δέ φτάνομε σέ καλὸ τέλος.

ΜΑΘΗΜΑ 51¹.

1. "Όπου ἀκοῦς πολλά κεράσια, βάστα καί μικρὸ καλάθι.
2. "Ο κόσμος τό'χει τούμπανο κι ἐμεῖς κρυφὸ καμάρι.
3. Παπούτσι ἀπὸ τὸν τόπο σου, κι ἄς εἶν' καί μπαλωμένο.
4. Κάμε τὸ καλὸ καί ρίχ'το στὸ γιαλὸ.
5. Πέρασε ὁ καιρὸς πὺ δέναν τούς σκύλους μέ τὰ λουκάνικα².
6. "Όλα τά'χει ἡ Ζαφειρίτσα μόνο ὁ φερετζές³ τῆς λείπει.
7. Κι αὐτὸ δικό μου κι ἐκεῖνο μοναχικό μου.
8. "Όπου λαλοῦν πολλοὶ πετεινοὶ ἀργεὶ νά ξημερώση.
9. Νηστικὸ ἀρκούδι δέ χορεύει.
10. Ἀπὸ τὸ ἕνα αὐτὶ μπαίνει καί ἀπὸ τ' ἄλλο βγαίνει.
11. Μ' ἕνα σμπάρο⁴ δυὸ τρυγόνια.
12. "Όποιος κυνηγᾷ πολλοὺς λαγούς δέν πιάνει κανένα.

ΜΑΘΗΜΑ 52.

1. Γιὰ ν' ἀποδώση τὸ ἀμπέλι πρέπει νά εἶναι νέο, ἢ σικιὰ παλιὰ καὶ ἢ ἑλιά ἀκόμη πιὸ πολύχρονη.
2. "Όση κακοκαιρία καί ἂν κἀνη τὸν Ἀπρίλιο, δέ βαστᾷ πολὺ.
3. Ἀπὸ τοῦ Ἀι-Δημητρίου ἀρχίζει ὁ χειμώνας.
4. Νά ξεκινᾷς γιὰ ταξίδι μέ βοριά παλιὸ (πὺ ἀρχίζει νά ξεθυμαίνει) καὶ μέ νοτιὰ καινούριο (γιατὶ θὰ πέση τότε ὁ ἄνεμος).
5. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ θερισμοῦ (Ἰούνιος-Ἰούλιος), ὡς τότε πὺ ραβδίζονται οἱ ἐλιές (Νοέμβριος), ὑπάρχουν πάντα γεωργικὲς ἐργασίες.
6. Τὸν Αὐγουστο ἔχει πολλὰ φρούτα.

1. Φυσικά μπορεῖ νά βρεθοῦν καί παροιμίες ἄλλες ἀπ' ὅσες δίνονται ἐδῶ.
 2. Ἦταν τὰ εὐτυχημένα χρόνια πὺ ὁ κόσμος καλοπεροῦσε καὶ πὺ ἀκόμη καὶ οἱ σκύλοι ἦταν τόσο χορτάτοι, πὺ δὲν ἔτρωγαν οὔτε τὰ ὄρεχτικά λουκάνικα, καὶ ἄς ἔμεναν δεμένοι μέ αὐτά.

3. φερετζές λέγεται τὸ ἐσωτερικὸ ροῦχο πὺ φοροῦσαν ἄλλοτε οἱ Τουρκάλες καὶ πὺ ἐνανόταν στὸ πάνω του μέρος μ' ἕνα ὑφασμα ἀραχνοῦφαντο (τουλπάνι), πὺ σκέπαζε τὸ πρόσωπο ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μάτια.

4. σμπάρος καὶ σμπάρο σημαίνει ἐκπυροσορότηση, πυροβολισμός.

7. 'Απ' τὸν Αὐγουστο ἀρχίζει τὸ κρῦο (τουλάχιστο σὲ ὄρεινὰ μέρη).
8. Μιλοῦν συνήθως πολλὸ ἐκείνοι πού δὲ βγάζουν δουλειά, ἢ : οἱ πολλὲς ἄσκοπες συζητήσεις φέρνουν τεμπελιά καὶ φτώχεια.
9. Πρέπει οἱ γονεῖς ν' ἀνατρέφουν τὰ παιδιά τους μὲ τὴν ἀπαιτούμενη αὐστηρότητα, γιὰ νὰ μὴ λυπηθοῦν ἀργότερα.
10. Νὰ εἶσαι καλὸς γιὰ τοὺς γονεῖς σου γιὰ νὰ βρῆς καλὸ ἀπὸ τὰ παιδιά σου.
11. Ἡ ἀρρώστια πλακώνει ξαφνικά, μὰ φεύγει δύσκολα καὶ ἀργά.
12. Μὴν ἀναβάλλῃς τίς δουλειές σου (μὲ τὴ σκέψη πὼς ἔχεις καὶ γιὰ ἄλλοτε καιρό, καὶ ἔτσι δὲ γίνεται ποτὲ ἐκεῖνο πού εἶχε νὰ γίνῃ).
13. Καλύτερα νὰ κάνωμε, ἄς εἶναι καὶ ἀργά, κάτι πού πρέπει νὰ γίνῃ, παρά νὰ μὴν τὸ κάμωμε ποτέ.
14. Νὰ μὴν καταπιάνεσαι μὲ δουλειές μὲ τὸ παραπάνω ἐπικίνδυνες.
15. Βιαστικά δὲ γίνεται τίποτε καλά.
16. Νὰ εἶναι τὰ λόγια σου μετρημένα (καὶ ν' ἀκοῦς καὶ ὅσα λένε οἱ ἄλλοι).
17. Ἡ αὐστηρότητα, ἐκεῖ πού χρειάζεται, φέρνει καλὸ ἀποτέλεσμα (εἶναι εὐλογημένη).
18. Ὁ φρόνιμος χρειάζεται λίγα λόγια, ὁ τρελὸς πολλά.
19. Τὰ μεγαλύτερα κακὰ τὰ παθαίνομε ἀπὸ δικό μας λάθος.
20. Καθένας φαίνεται ποιὸς εἶναι ἀπὸ τίς συντροφίες του.
21. Τὸ ἀκριβὸ ἐμπόρευμα, σὰν πιὸ στέρεο, βαστᾷ περισσότερο καιρό, καὶ ἔτσι καταντᾷ φτηνότερο.
22. Μὴν ἔχῃς ἀπαίτηση γιὰ κάτι πού δὲ βοήθησες νὰ γίνῃ.
23. Ἀπὸ τὴ θεϊκὴ δίκη δὲν ξεφεύγει κανεὶς ὡς τὸ τέλος.
24. Τ' ἄσπρα σύννεφα, (πού θυμίζουν ἀρνιά), φέρνουν ἄερα ἢ βροχή.

ΜΑΘΗΜΑ 53.

α) Καιρικά.

'Απὸ Μάρτη καλοκαίρι κι ἀπὸ Αὐγουστο χειμῶνα. ('Απὸ τὸ Μάρτιο ἔχομε τὰ προμηνύματα γιὰ τὸ καλοκαίρι κι ἀπὸ τὸν Αὐγουστο γιὰ τὸ χειμῶνα). "Ἐχομε ὅμως καὶ τὴν παροιμία: Οὔτε ὁ Αὐγουστος χειμῶνας οὔτε ὁ Μάρτης καλοκαίρι.

β) Γεωργικά.

Τζιτζικας ἐλάλησε, μαύρη ρῶγα ἐγυάλισε. (Στὸ κατακαλόκαιρο ὠριμάζουν τὰ σταφύλια).

Μάρτης ἔβρεχε, Θεριστὴς χαϊρόταν. (Οἱ βροχές τὸ Μάρτιο εἶναι εὐνοϊκὲς γιὰ τὴ γεωργία καὶ ἐτοιμάζουν καλὴ συγκομιδὴ).

γ) Ποιμενικά.

Τοῦ Φλεβάρη τὸ κριθάρι, τοῦ Μάρτη τὸ κατσίκι. (Προκόβει καλύτερα τὸ κριθάρι πού σπάρθηκε τὸ Φεβρουάριο καὶ τὸ κατσίκι πού γεννήθηκε τὸ Μάρτη. Αὐτὸ ἰσχύει γιὰ τίς ὄρεινὲς περιφέρειες).

Γλυκό είναι τὸ τυρόγαλο, πικρὸ τὸ χάι χούι. (Εἶναι καλοπρόσδεχτα τὰ ποιμενικά προϊόντα, μὰ ἡ ζωὴ τῶν τσοπάνηδων εἶναι σκληρὴ).

δ) Ναυτικά.

Δώσε μου ἀγέρα καὶ μέτρα μίλια. ("Όταν φυσᾶ, τὰ καΐκια πάνε γρήγορα).

Τοῦ Σταυροῦ κι ἀρμένιζε, τοῦ Σταυροῦ καὶ δένε. (Τὰ ταξίδια τῶν θαλασσινῶν ἀρχίζουν μὲ τὰ Φῶτα καὶ τελειώνουν τοῦ Σταυροῦ).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ε Β Δ Ο Μ Ο

Π Ε Ρ Ι Φ Ρ Α Σ Η

ΜΑΘΗΜΑ 54.

1, 2. 'Ο Κολοκοτρώνης.	9. 'Ο 'Απόλλωνας.	16. 'Η Κύπρος ¹ .
3. 'Ο Διον. Σολωμός.	10. 'Η 'Αφροδίτη.	17. 'Ο 'Ηφαιστίωνας.
4. 'Η Πόλη.	11. 'Η 'Αθηνᾶ.	18. 'Η 'Αθηνᾶ.
5. 'Ο Λυκούργος.	12. 'Ο "Αρης.	19. 'Ο 'Ιωάννης ὁ Πρόδρομος.
6. 'Ο Σόλωνας.	13. 'Η 'Αρτέμιδα.	20. Γεννήθηκε.
7. 'Ο Μιλτιάδης.	14. 'Ο Κανάρης.	21. Πέθανε.
8. 'Ο Λεωνίδας.	15. 'Ο "Εκτορας.	

ΜΑΘΗΜΑ 55.

1. 'Ο Γεώργ. Καραϊσκάκης.	6. 'Η ἐλιά.	13. 'Η ἀγριλιά (ἡ κότινος).
2. 'Ο Σολωμός.	7. Τὸ σιτάρι.	14. 'Ο Μέγας 'Αλέξανδρος.
3. 'Η σελήνη.	8. 'Αμαδρυάδες.	15. 'Ο "Αγ. Σπυρίδωνας.
4. 'Ο Δαβίδ.	9. 'Η Σχερία.	16. 'Ο "Αγ. Δημήτριος.
5. Τὸ παγόνι (καὶ ἡ ἀγελάδα).	10. 'Ο 'Ορέστης.	
	11. 'Ο Πάτροκλος.	
	12. 'Ο 'Ιπποκράτης.	

ΜΑΘΗΜΑ 56.

Μόνο οἱ λέξεις τῆς πρώτης στήλης ὑπάρχουν στὸ βιβλίο τοῦ μαθητῆ.

'Ο σκύλος		'Ο πιστὸς φύλακας τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ σπιτιοῦ, ὁ σύντροφος τοῦ βοσκοῦ.
-----------	--	--

1. 'Η Κύπρος εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἑλληνικὸ νησί, ἀφοῦ ἔχει ἔκταση 9,282 τετρ. χιλιόμετρα. "Αν ἀποβλέψουμε στὰ νησιά τοῦ σημερινοῦ 'Ελληνικοῦ Κράτους, τότε εἶναι μεγαλύτερη ἡ Κρήτη, μ' ἔκταση 8.620 τετρ. χιλ.

Τὸ χελιδόνι	Ἵ ἀγγελιοφόρος τῆς ἀνοιξῆς.
Τὸ τζιτζίκι	Ἵ τραγουδιστὴς τοῦ καλοκαιριοῦ.
Ἵ ἥλιος	Τὸ ἄστρο τῆς μέρας, τὸ μάτι τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀδερφὸς τῆς σελήνης, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς στὴ γῆ μας.
Ἵ ἀνοιξή	Ἵ ἐποχὴ τῶν λουλουδιῶν, ἡ ἐποχὴ τῆς χαρᾶς.
Ἵ στρατιώτης	Ἵ ὑπερασπιστὴς τῆς πατρίδας, ὑπέρμαχος τῆς ἐλευθερίας.
Ἵ Ὀλυμπος	Τὸ ψηλότερο βουνὸ τῆς Ἑλλάδας, ἡ κατοικία τῶν θεῶν.
Ἵ Ἀθηνᾶ	Ἵ θεὰ τῆς σοφίας, ἡ προστάτισσα τῆς Ἀθήνας.
Ἵ Αἴολος	Ἵ θεὸς τῶν ἀνέμων.
Ἵ Ποσειδάνας	Ἵ θεὸς τῆς θάλασσας.
Ἵ Ἐρμῆς	Ἵ ἀγγελιοφόρος τῶν θεῶν, ὁ θεὸς τοῦ ἐμπορίου.
Πεθαίνω	Ἀφήνω τὸν κόσμον, κλείνω γιὰ πάντα τὰ μάτια.

ΜΑΘΗΜΑ 57.

1. Ποτέ.	5. Ἵ Θεμιστοκλῆς.	τζίκια.
2. Ποτέ.	6. Ποτέ.	9. πέθανε.
3. τὴ μητέρα μου.	7. Ποτέ.	10. Στάσου.
4. Ἵ Κόδρος.	8. Τὸ καλοκαίρι, τὰ τζι-	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

ΙΔΙΩΤΙΣΜΟΙ¹

ΜΑΘΗΜΑ 58.

1. Ἵλόκληρος.	5. Πολὺν καιρό.	10. Μὲ δυσκολία (δπως ὅπως).
2. Πολὺς κόσμος.	6. Ὀλον τὸ χρόνο.	11. Κατάμονη.
3. Παστρικά (μὲ παρρησία).	7. Ξαπλώθηκε.	12. Μεγάλος φόβος (καταφοβήθηκαν ὅλοι).
4. Συχνά.	8. Σπάνια.	
	9. (Τόσο) συχνά.	

1. Γιὰ τὴ διαφορὰ ἰδιωτισμοῦ καὶ ἰδιωματισμοῦ βλ. Τριανταφυλλίδη, Μικρὴ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ, σ. 77, ἀρ. 307 καὶ Κρατικὴ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ, σ. 198, ἀρ. 449.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	σελ.
Κεφ. Α' Παρομοίωση	6
> Β' Ἀντίθετα	11
> Γ' Κυριολεξία καὶ μεταφορὰ	18
> Δ' Συνώνυμα	25
> Ε' Ὅρισμὸς	30
> Σ' Παροιμίες	35
> Ζ' Περιφραση	43
> Η' Ἰδιωτισμοὶ	44

Ἀβλεψίες

Σελ. 4, στ. 5 ἀπὸ τὸ τέλος ἀντὶ στοιχεῖο διάβαζε *στοιχεῖο*.

Τὸ λεξιλόγιο τῶν νέων ἀναγνωστικῶν, 1920 11 σελ.

Εἶναι μὲ μερικές συμπληρώσεις ὅσα εἶπε ὁ συγγρ. στὸ Συνέδριον τῶν Ἐπιθεωρητῶν τοῦ 1919, συνοφείζοντάς τὴ σχετικὴ συζήτηση καὶ διαφωτίζοντάς τὴ μὲ τὴ γνώμη του. Γίνεται λόγος γιὰ τὶς διπλῆς παράλληλες λέξεις (*δογασία-δουλεία*), γιὰ ὅσας πλουτίζουν τὸ παιδικὸ λεξιλόγιον μὲ νέες ἔνοιαις (*σφυγμὸς, ἐξαιμίζονται*), γιὰ τοὺς ἰδιωματισμοὺς (*ἀφυγκράζομαι, κυπρί-κουνδοῦναι κτλ.*), γιὰ λέξεις ἀνώτερες ἀπὸ τὴν ἀντιληπτικότητα τῶν παιδιῶν καὶ γιὰ τοὺς ἐπιστημονικοὺς ὄρους.

Πρὶν καοῦν. Ἡ ἀλήθεια γιὰ τ' ἀναγνωστικὰ τῆς δημοτικῆς, 1921, 146 σελ. Ἀπάντηση στὴν ἐπίσημην Ἐκθεση τῆς Ἐπιτροπείας.

Εἰσαγωγή. Α' Ἄγνοια, διαστροφή, διαβολή: Ἀνυπόστατα τὰ ἐπιχειρήματα τῆς Ἐπιτροπείας γιὰ τὴ γλώσσα τῶν Ἀναγνωστικῶν. — Β' Ἀδικία: Ἡ ἀνεξήγητη ἐμαδικὴ καταδικὴ τῶν ἀναγνωστικῶν τῆς δημοτικῆς γιὰ τὸ περιεχόμενό τους. — Γ' Ἀκρισία: Τὰ παλιὰ ἀλφαριθμητικά καὶ τὸ Ἀλφαριθμητικὸ «μὲ τὸν ἥλιο» — Δ' Φαιδρολογία. Τὰ «Ψηλὰ Βουνά» καὶ οἱ ἀρετῆς τους. Πατριδα καὶ θρησκεία. Φανταστικὴ καὶ ἡ «τρομοκράτειρος» καὶ ὁ «ἀπηνῆς διωγμὸς» τῶν ἐκπαιδευτικῶν. — Ε' Ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση: Τὸ πρόγραμμά της καὶ ὅσα κατόρθωσε. — Ἐπίλογος.

Τὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας μας. Δύο ἑμιλίαι, 1932, 80 σελ.

Ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ὀρθογραφίας καὶ οἱ σημερινῆς δυσκολίες. — Ὁρθογραφία φωνητικὴ καὶ ἱστορικὴ. — Οἱ δυσκολίες τῆς ἱστορικῆς γραφῆς μεγαλώνουν ὅσο ἡ γλώσσα ἀλλάζει καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητο ν' ἀπλοποιηθῆ ἡ ὀρθογραφία τῆς δημοτικῆς, ἔτσι πού νὰ γίνῃ διδάξιμη.

Ἡ ἐμταρρυθμισμένη ἱστορικὴ ὀρθογραφία τῆς σχολικῆς δημοτικῆς. — Οἱ λόγοι πού ἀποκλείουν τὴ φωνητικὴ ὀρθογραφία. — Σημαντικὴ καὶ πολὺ χρήσιμη ἀπλοποίηση θὰ ἦταν ἡ τονικὴ: νὰ καταργηθοῦν τὰ πνεύματα καὶ νὰ παίρνουν ἕνα τονικὸ σημάδι ὅλες οἱ λέξεις ἐκτὸς ἀπὸ τὶς μονοσύλλαβες.

Οἱ ξένες γλώσσες καὶ ἡ ἀγωγή, 1946, 8+216 σελ. — Τὸ ἰδανικὸ πού ἔχομε στὴν Ἑλλάδα γιὰ τὶς ξένες γλώσσες πού μαθαίνουν τὰ παιδιά μας—νὰ τὶς ἀρχίζουν ὅσο γίνεται νωρίτερα καὶ περισσότερες, καὶ νὰ τὶς μαθαίνουν ὅσο γίνεται καλύτερα καὶ μὲ προφορὰ ἀφογῆ—δίνει ἀφορμὴ γιὰ μιὰ πλατύτερη ἔρευνα.

Α' Γλωσσολογία: Ἐνοια καὶ βαθμοὶ τῆς. — Ἡ καλλιέργεια στὸ σχολεῖο καὶ στὸ σπίτι. — Τὸ πρόβλημά της, τὸ γλωσσικὸ τῆς ἰδανικὸ καὶ ἡ μορφωτικὴ τῆς ἀξία.

Β' Ἡ μητρικὴ γλώσσα: Ἡ κατάκτησή της. Τὸ γλωσσικὸ αἶσθημα, τὸ διανοητικὸ ὄριμασμα, ἡ ψυχικὴ ζωὴ. — Ἡ πρωταρχία τῆς μητρικῆς γλώσσας καὶ οἱ κίνδυνοι ἀπὸ τὴν πρόωγην παιδικὴν διγλωσσίαν. Ζημίαι τῆς μητρικῆς γλώσσας.

Γ' Ἐναρμόνιση: Γλώσσα καὶ ζωὴ. Ἀπαραίτητη ἡ διατήρηση τῆς πρωταρχίας. — Ἡ καταλληλότερη ἐποχὴ γιὰ ν' ἀρχίζωμε μιὰ ξένη γλώσσα, καὶ ἔπειτα τὶς περισσότερες. — Ἡ μεγάλη δυσκολία: νὰ μεταπειστοῦν οἱ γονεῖς. — Συμπλήρωση καὶ ἀνακεφαλαίωση. — Τὸ νεοελληνικὸ μάθημα: Ἡ γλώσσα του καὶ ἡ σχολικὴ ἀξιοποίηση τῶν μορφωτικῶν στοιχείων πού κρύβονται σ' αὐτή. Τὰ Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα. Ὁ καταρτισμὸς τῶν ἐκπαιδευτικῶν. Ἡ ἀνάγκη γιὰ μιὰ «Νεοελληνικὴ Βιβλιοθήκη» καὶ μιὰ «Παιδικὴ Βιβλιοθήκη». Οἱ ἐκπαιδευτικὲς ἀνάγκες τοῦ ἐξωσυννοριακοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὸ ἐκπαιδευτικὸ ἰδανικὸ τῆς κοινωνίας. — Ἐπίμειτρο.

Ἡ Ὁρθογραφία μας. Γιὰ συγγραφεῖς, ἐκδότες καὶ τὸν καθένα πού γράφει δημοτικῆ, 1948, 4+52 σελ. — Ἀντιρρήσεις πού διατυπώθηκαν γιὰ τὴν ὀρθογραφικὴ βάση τῆς Κρατικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Γραμματικῆς, ὅτι τάχα εἶναι καθυστερημένη καὶ ἀσυγχρόνη, δίνουν ἀφορμὴ νὰ ἐρευνηθοῦν πλατύτερα τὰ σχετικὰ ζητήματα.

Ἡ «ἀπλοποιημένη ἱστορικὴ ὀρθογραφία» καὶ οἱ ἀρχές της. — Ἡ ὀρθογραφία

είναι συνάρτηση τῆς παιδείας, ὁ Ιστορισμός τῆς πρέπει νὰ περιοριστῆ γιὰ τὴ νέα γλῶσσα ὅσο εἶναι δυνατόν ἢ ἀπαραίτητο· ἀλλὰ καὶ δὲν μπορούμε ν' ἀπλουστῶμε περισσότερο, ὅταν εἶται μπερδεύωμε τὰ σημερινὰ παιδιὰ χειρότερα—Ἡ ὀρθογραφία τῆς «Νεοελληνικῆς Γραμματικῆς» δὲν εἶναι καθυστερημένη καὶ ἀσυγχρόνιστη.—Ἡ ὀρθογραφία μιᾶς γλώσσας ρυθμίζεται ἀπὸ τὴ σχολικὴ—Ἡ «Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ» ἔκαμε τὸ καλύτερο ποῦ μπορούσε νὰ γίνῃ σήμερ' εἶναι σταθμὸς καὶ κανόνας.—Δὲν ὑπάρχει πρακτικὸς λόγος οὔτε ἔχει σκοπὸ νὰ ἐπιδιώξωμε μεγαλύτερη ἀπλοποίηση, ὅσο διατηρεῖ ἢ καθαρῶσα στὴν παιδεία τὴ σημερινὴ τῆς θέση. Οἱ προτάσεις γιὰ αὐτὸ δὲν ἀντισταθμίζουν τὸν κλονισμό· ἢ ἔθνικὴ ὀρθογραφία δὲν μπορεῖ ν' ἀλλάξῃ κάθε λίγο.—Οἱ λογοτέχνες δὲν εἶναι οἱ καταλληλότεροι κριτὲς γιὰ τὴ ρύθμιση τῆς νεοελληνικῆς ὀρθογραφίας καὶ ἡ καθιέρωση ἐξωριστῆς ὀρθογραφικῆς συνήθειας ἀπὸ τοὺς λογοτέχνες, ἀκόμη καὶ ἂν πετύχαινε, θὰ ἦταν ἐπιζήμια καὶ ἀδικαιολόγητη.—Ἡ θὰ εἶναι ἡ σχολικὴ ὀρθογραφία δεσμευτικὴ ἢ δὲ θὰ εἶναι.—Μὲ τὴν υπερτροφία τοῦ ὀρθογραφικοῦ μας ἀτομισμοῦ εἶναι πολὺ δύσκολο ν' ἀποχτησωμε κοινὴ ὀρθογραφία, οὔτε μπορούμε ν' ἀγνοήσωμε τὴν καθαρῶσα· ὑπάρχει σχολικὰ, γιὰ ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ Δημοτικοῦ, ὑπάρχει ὁμως καὶ ἐξωσχολικὰ.—Ὁ μόνος σωστὸς δρόμος εἶναι νὰ ἐφαρμοστῆ τὸ σύστημα τῆς «Νεοελληνικῆς Γραμματικῆς». Ὅσοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ γλῶσσα ἄς νοιαστοῦν περισσότερο τὸ λεξιλογικὸ τῆς βάθεμα καὶ τὴν καλλιέργεια τοῦ ὅπου.—Δάσκαλοι, συγγραφεῖς, ἐκδότες, οἱ νέοι ὅλοι ἔχουν τὸ χρέος καὶ τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ἐνότητα ποῦ πρέπει ν' ἀποχτησῆ ἡ ὀρθογραφία μας.

Κεντρικὴ πώληση : Βιβλιοπωλεῖο *I. A. Κολλάρου*, ὁδ. Σταδίου 46.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἡ «Νεοελληνικὴ Βιβλιοθήκη» ἔχει σκοπὸ νὰ βοηθήσῃ νὰ συγκροτηθῇ καὶ νὰ γίνῃ ὅσο μπορεῖ πιὸ ἄρτιο τὸ Νεοελληνικὸ Μάθημα στὴν Ἑλληνικὴ Παιδεία—προπάντων τῆ Μέσῃ—ἀξιοποιώντας γιὰ αὐτὴν ὅ,τι ἔχει πιὸ χρήσιμο καὶ ἀξιὸ ὁ Νέος Ἑλληνισμός.

Τὰ βιβλία τῆς «Νεοελληνικῆς Βιβλιοθήκης» προορίζονται γιὰ τὸ μαθητὴ, γιὰ τὸ δάσκαλο ἢ καὶ γιὰ τοὺς δύο τους· εἶναι ὁμως χρήσιμα τὰ περισσότερὰ τους καὶ στὸ φοιτητὴ καὶ σὲ κάθε μορφωμένο.

Τὰ βιβλία τῆς «Νεοελληνικῆς Βιβλιοθήκης» ἀνήκουν μὲ τὸ περιεχόμενό τους σὲ μιὰ ἀπὸ τίς ἀκόλουθες σειρὰς :

Σειρὰ Α.—Γλῶσσα : Μικρὴ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ καὶ Συντακτικὸ, Λεξικὰ (Ὁρθογραφικὸ, Ἑτυμολογικὸ, Νεοελληνικὸ), Λεξιλογικὲς καὶ Γραμματικὲς Ἀσκήσεις, Συνθέσεις καὶ Ἔπος, Παροιμιακὲς φράσεις, Μέθοδος νεοελληνικῆ καὶ Ἀσκήσεις γιὰ ξενόγλωσσους κ.ἄ.

Σειρὰ Β.—Κείμενα : Σχολιασμένες ἐκδόσεις Νεοελλήνων συγγραφέων, Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα γιὰ τὴν ἐξωκρατικὴ νεοελληνικὴ παιδεία, Μεταφράσεις ἀρχαίων κλασικῶν μὲ εἰσαγωγάς.

Σειρὰ Γ.—Περιεχόμενο : Στοιχεῖα Νεοελληνικῆς Λαογραφίας, Νεοελληνικῆς Γραμματολογίας, Στοιχεῖα Νεοελληνικῆς Μετρικῆς καὶ Ποιητικῆς, Στοιχεῖα Νεοελληνικῆς Μουσικῆς, Νεοελληνικὴ Ἱστορία, Νεοελληνικὴ φιλολογία.

Σειρὰ Δ.—Διδαχτικὴ : Διδαχτικὴ τοῦ Νεοελληνικοῦ μαθήματος, Νεοελληνικὰ κείμενα μὲ σχόλια καὶ μὲ ὑποδειγματικὰ ἀναλύσεις, Ὅδηγὸς γιὰ τίς Ἐκθέσεις.

Τὰ προβλεπόμενα βιβλία θὰ βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας ἀνάλογα μὲ τὰ οικονομικὰ μέσα ποῦ θὰ υπάρξουν ὅταν νιώσῃ ἡ κοινωρία τὴ σημασίαν τοῦ ἔργου.

Ἱδρυτὴς καὶ Διευθυντὴς τῆς «Νεοελληνικῆς Βιβλιοθήκης» : *Μαν. Α. Τριανταφυλλίδης.*

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
Μ. Δ. ΜΥΡΤΙΔΟΥ

024000028092

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. Μαν. Τριανταφυλλίδη, *Μικρή Νεοελληνική Γραμματική*, 1919, 4+204 σελ.
6. Μαν. Τριανταφυλλίδη, *Λεξιλογικές ασκήσεις* για την 5η και 6η Δημοτικού. *Βιβλίο του Δασκάλου*. (Συμπληρωματικό του μαθητικού), 1919, 44 σελ. (Προορίζεται μόνο για τους εκπαιδευτικούς).
7. Μαν. Τριανταφυλλίδη, *Λεξιλογικές ασκήσεις* για την 5η και 6η Δημοτικού. *Βιβλίο του Μαθητή*, 1947, 48 σελ.
8. Μαν. Τριανταφυλλίδη, *Λεξιλογικές ασκήσεις* για τη Μέση παιδεία. *Βιβλίο του Μαθητή*, 1948, 80 σελ.
9. Μαν. Τριανταφυλλίδη, *Λεξιλογικές ασκήσεις* για τη Μέση παιδεία. *Βιβλίο του Δασκάλου*. (Συμπληρωματικό του μαθητικού), 1948, 4+72 σελ. (Το βιβλίο αυτό, προορίζεται μόνο για τους εκπαιδευτικούς και πουλείται στο Βιβλιοπωλείο Κολλάρου, οδ. Σταδίου 46, Αθήνα).
12. Μαν. Τριανταφυλλίδη, *Παροιμιαικές φράσεις* από την 'Ιστορία και τη Λογοτεχνία, με τη συνεργασία Φωτ. Τζωρτζάκη, για τις ανώτερες τάξεις της Μέσης. *Βιβλίο του Δασκάλου*, 1947, 104 σελ.
13. Μαν. Τριανταφυλλίδη, *Παροιμιαικές φράσεις* από την 'Ιστορία και τη Λογοτεχνία, με τη συνεργασία Φωτ. Τζωρτζάκη, για τις ανώτερες τάξεις της Μέσης. *Βιβλίο του Μαθητή*, 1947, 88 σελ.

Ἄριθ. Πρωτ. 21752

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Διεύθυνσις Διδακτικῶν Βιβλίων

Πρὸς τοὺς κ.κ. Γεν. Ἐπιθ/τάς τῶν Σχολείων Στοιχ. Ἐκπ/σεως, τὸν Γεν. Ἐπιθ. τῶν Ἰδιωτικῶν Σχολείων, τοὺς Διγνάς τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν καὶ τῶν Πειραματικῶν Σχολείων τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Ἰερατικῆς, τοὺς Ἐπιθ/τάς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων καὶ Διγνάς Δημοσίων καὶ Ἰδιωτικῶν Δημοτικῶν Σχολείων.

Ἐχόντες ὅπ' ὄψει τὰς καίμενας «περὶ διδακτικῶν βιβλίων κλπ.» διατάξεις καὶ τὰς προτάσεις τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Ἐκπ/σεως, τὰς περιλαμβανομένας εἰς τὴν ὁπ' ἀριθ. 3/26-1-49 (ἐδαφ. 6, 7, 10, 12) πράξιν αὐτοῦ, τὸ περιεχόμενον τῆς ὁποίας ἀποδεχόμεθα, συνιστῶμεν τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Λεξιλογικῆς Ἀσκήσεως Ε' καὶ Σ' Δημ.» βιβλίον τοῦ Μαν. Τριανταφυλλίδη, ἵνα χρησιμεύσῃ τοῦτο ὡς βοήθημα διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Ε' καὶ Σ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Ἄριθ. πρωτ. 8953

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Διεύθυνσις Διδακτικῶν Βιβλίων

Πρὸς τὰς Ἐκπαιδευτικὰς Ἀρχὰς τοῦ Κράτους.

Ἐχόντες ὅπ' ὄψει τὰς καίμενας «περὶ διδακτικῶν βιβλίων κλπ.» διατάξεις καὶ τὴν πρότασιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Ἐκπ/σεως τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὴν ὁπ' ἀριθ. 119/18-12-1948 (ἐδαφ. 17) πράξιν αὐτοῦ, ἣν ἀποδεχόμεθα.

Συνιστῶμεν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὑπὸ τοὺς τίτλους α) «Λεξιλογικῆς Ἀσκήσεως, Βιβλίο τοῦ Μαθητῆ» καὶ β) «Λεξιλογικῆς Ἀσκήσεως, Βιβλίο τοῦ Δασκάλου» βιβλίων τοῦ Μανόλη Τριανταφυλλίδη, τοῦ μὲν πρώτου ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν Γυμνασιακῶν τάξεων, ἰδίᾳ τῶν κατωτέρων, τοῦ δὲ δευτέρου ὑπὸ τῶν διδασκόντων τὴν Ἀρχαίαν καὶ Νέαν Ἑλληνικὴν εἰς τὰ Γυμνάσια, ὡς καὶ τὴν προμήθειαν τοῦτου παρὰ τῶν Σχολικῶν Βιβλιοθηκῶν συμφώνως πρὸς τὴν ὡς ἄνω πράξιν τοῦ Κ.Γ.Δ.Σ.Ε., καθ' ἣν τὸ βιβλίον τοῦτο παρέχει ἀφθονοὺς διλικὸν πρὸς καλλιέργειαν τοῦ ὅρου καὶ τῆς σκέψεως τῶν μαθητῶν καὶ ἐμπέδωσιν τῶν πραγματολογικῶν γνώσεων αὐτῶν.